

ÕIGUS

JURIIDILINE KUUKIRI

1921 a.

Nr. 7/8.

2 aastakäik.

Toimetus: J. Lõo, N. Maim, R. Rägo.
Toimetuse ja talituse aadress: Tartu, Aia tän. 39.

Tellimise hind: 300 mk. aastas, 75 mk. $\frac{1}{4}$
aastas, üksik nr. 25 mk., kaksik nr. 50 mk.

Sisu:

Riigikohtu arvamine Kohtute Lahutamisseaduse eelnõu kohta. Mis tuleks kohtu rahvale ligendamise mõttes teha. Asutava Kogu omavalitsuse komisjoni poolt väljatöötatud Eesti omavalitsusekorralduse kava. — J. Jans. Õigusteaduse oskussõnad — F. Karlson. Tsiviilseadustiku oskussõnad (järgneb). Kohtute arvustik 1920: Kohtu-uurijate, Rahukohtunikkude ja Rahukogude, kui teise astme kohtu tegevuse ülevaade. Tartu ülikooli õigusteaduskonna tegevusest 1921 a. I semestril. Kohtute tegevus. Kirjad toimetusele. — Lisa: Riigikohtu otsused 1920 a.

Riigikohtu arvamine Kohtute Lahutamisseaduse eelnõu kohta.

Kohtuministeriumi seletuskirjas Kohtute Lahutamisseaduse eelnõu kohta on selle seaduse põhjenduseks ette toodud, et Rahukogude ja Ringkonna-kohtute ühendamine ei ole neid häid tagajärgi annud, mis sellest oodati, et maksva protsessuaalkorra ja kohtute asutamisseaduse järele on Ringkonna-

kohtud ja Rahukogud üksteisest niivõrd lahkuminevad ja peavad oma tegevuses sedavõrd lahkuminevate normide kohaselt talitama, et nende liitumine üheks kohtuasutuseks õnnestada ei võigi. Sellepärast on Rahukogudes ka asjaajamine tegelikult nende kahe kohtu lahutamise sihis hakanud välja kujunema, nii et Rahukogude kui esimese astme kohtute tegevus peasjalikult alaliste liikmete kätte on koondunud, ehk küll üldkoosolekutest ka rahukohtunikud osa võtavad. Sellest võidavat järeldada, et kohtute ühendamine ainult siis võiks püsima jääda, kui kohtute asutamise- ja protsessuaalseadused selle jaoks põhjalikult ümber töötataks, mida aga lähemas tulevikus vaevalt võimalik on loota. Lahutamiseaga aga olla võimalik tekkinud väärnähtusi kõrvaldada, Ringkonnakohtute tegevust vanemate ja vilunumate kohtutegelaste kätte anda ja teiseks tasandada sellega pinda tulevikus Vandekohtute ellukutsumiseks, nagu seda põhiseadus nõuab. Ringkonnakohtuid kavatsetakse sisse seada kaks, üks Tallinna, teine Tartu.

Riigikohtu arvamise järele ei ole mitte soovitatav ega tarvilik Rahukohtuid üldkohtutest iseseisvateks paralleelse-

teks kohtuasutusteks eraldada, nagu nad siin Vene ajal olid.

Mis kõige pealt protsessuaalkorra lahkuminekuksse puutub, siis ei ole motiivides ligemalt midagi ette toodud, mis tõendaks, et lahkumineku üldkohtute ja rahukohtute kohtupidamise korras nende kohtute kokkujäämist ühisesse kohtusüsteemi võimatuks teevad. Protsessikorra põhimõtted on mõlemates kohtuasutustes ühtlased, isegi üksikasjades käivad protsessi seadused tihti sõnasõnalt kokku. Rahukohtutele kuuluvad vähem tähtsad, vähem väärtuslised, lihtsamad kohtuasjad ja sellepärast on asjaajamise kord nende suhtes lihtsustatud. Aga see iseenesest ei tingi nende kohtute äraeraldamist üldkohtutest. Peavad ju kohtud nii nüüd kui tulevikus, kui nad ka eraldatakse, ikkagi mitmet liiki asjade harutamisel igal pool oma korda tarvitama. Kohtud peavad, nii üld- kui rahukohtud, tsiviil-asju isekorra järele, kriminaal-asju isekorra järele ja administratiiv-asju isekorra järele, ja sealjuures neid kolme liiki asju iga liiki mitte ühetaoliselt, vaid jällegi alaliikidesse liigitatult, iga alaliiki oma erimääruste järele käsitama, nii tsiviil-asjade hulgas nõudmisasju isemääruste, hoiu-asju isemääruste järele ja jälle omakord nõudmisasjade hulgas vastuvaidlemata dokumentide pääl põhjenevaid nõudmisi erimääruste järele (sundtäitmised) toimetama, riigiasutuste huvidega seotud nõudmiste asjus teisi iseärasusi silmas pidama, hoiuasjade toimetamise juures pea iga liiki asjade suhtes, nii kui hoolekandenasjades, pärandusõigustesse kinnitamisest, kõiksugu üleskutsete toimetuste korral jne. asjakohaseid erimäärusi tarvitama; samuti on ka kriminaal-asjade üksikute liikide jaoks (era- ja avalikud süüdistused, käskotsused, ameti-süütegude jälgimised jne.) oma

erimäärused olemas. Nagu kõigest sellest mingid raskusi kohtutele ei teki, nii ei võiks ka sellest iseenesest mingisuguseid raskusi tekkida, et Rahukohtutele kuuluvate, lihtsamate asjade harutamise jaoks oma määrused olemas on, mis osalt teistsugused kui need, mis üldkohtutes harutatavate suuremate ja keerulisemate asjade jaoks maksivad. Kohtupidamise-seaduse käsitlemine üksikute liikide asjade suhtes ei tohiks kohtutele tõsiseid ränkusi sünnitada, ka Rahukohtutele mitte, kes ikkagi kõigil neil kordadel, kus Rahukohtute asjaajamise korras määrusi ei leidu, üldkohtute jaoks antud määruste järele peavad käima (Ts. kp. s. § 80 Kr. kp. § 118). Kohtupidamise-seadustik on kohtuniku alaline käsiraamat, mida ta kõige päält tundma ja käsitama õpib ja millest ükski kohtunik mööda ei pääse. Raskem on teiste seaduste ja määruste tundmine ja käsitlemine, mis Vene Seaduste Kogu teistes 15 köites mitmekümne tuhande määrusega, kohalikkudes seadustes ja mitmesugustes eriseadustes ja sunduslikkudes määrustes sisalduvad. Neid seadusi ja määrusi tarvitada ja kohaldada tuleb muidugi üldkohtute asjades laiemas ulatuses, aga ka administratiiv-kohtute asjades rohkem kui Rahukohtu asjades. Administratiiv-kohtu funktsioone aga ei kavatse seaduse eelnõu Rahukohtutelt mitte ära võtta. Kavatsetakse ainult Ringkonnakohtu ülesanded Rahukogudelt ära võtta ehk õigeministri Rahukogud Ringkonnakohtutest eraldada ja praeguse nelja kohtu asemel kaks Ringkonnakohtu jätta.

Üldkohtute võimkonda alluvate asjade sisuline harutamine nõuab rohkem vilumist ja asjatundmist ja muidugi on soovitatav, et nende asjade harutamine rohkem vilunud kohtunikude käes oleks. Kuid seks on Rahu-

kogudel peale esimeeste veel nende abide ja alaliste liikmete ametid asutatud. Kui kohtuolu uuendajad 1918 aastal asutatud ühiskohtule Rahukogu nime on annud,* siis küll mitte seks, et Rahukogud omandaksid omale endiste veneaegsete Rahukogude ilme, vaid lihtsalt sellepärast, et uue korra järele ringkonnakohtukond Rahukogu omaga kokku seati ja okupatsiooni ajal Ringkonnakohtu nimetus teise astme kohtute jaoks tarvitusele oli võetud, ning see nimetus ka nüüd teise astme kohtu jaoks edasi jäeti. Et aga kohtunikude koosseis selle kohtu jaoks pea täiesti puudus, siis on arusaadav, et ka rahukohtunikudel üldkohtute asjade harutamise osavõtmist mitte ei ole piiratud. Kohut oli tarvis korraldada ja sellepärast pidi ajuti ka vähem vilunud koosseisuga lepitama. See hädaseisukord on nüüd enam-vähem lõppemas, on ju praegu Rahukogudes igal pool oma alalised liikmed koosseisudes ettenähtud arvul olemas, kes, kui nad ka veel kõik mitte väga vilunud, siiski mitte ilma ettevalmistuseta ei ole ja vististi peatselt hästi sisse töötavad ja oma kohuseid rahuloldavalt täidavad. — Kui mõnes Rahukogus üldkohtu asju ei ole ehk küllalt kiirelt ja rahuloldavalt harutatud, siis peab seda iseäranis selle arvele panema, et Rahukogudel veel hilja ajani kindlat alaliste liikmete koosseisu ei olnud ja et olemasolevad väiksearvulised koosseisud asjadega ülikoormatud olid, jaoskondade rahukohtunikud aga, kes üldkohtu asjade harutamisele kutsuti, selle töö peale kui kõrvalise töö peale võisid vaadata, millest asja harutamise edasilükkamisega võidi vabaneda. Rahukogude alaliste koosseisude täiendamise ja veel mõninga suurendamisega tulevikus võib loota, et Rahukogude tegevus ka üldkohtute asjade

harutamisel libedalt edasi nihkub ja niisama hästi arvustust välja kannatab, kui Rahukogude tegevus teise astme kohtuasutusena Rahukohtu asjades.

Kohtuministeerium tõsitab oma selustuskirjas, et Rahukogudes praegu asjade harutamine selles sihis areneb, et üldkohtute asjad koonduvad alaliste koosseisude kätte. Nii peab see muidugi alaliste koosseisude täiendamisel edasi minema, ja kui selle korra järele siiski veel ei peaks küllalt käidama, siis peaks selles sihis korraldus tehtama, nimelt, et neis asjus, mis Rahukogudel üldkohtu asutusena harutada on, kohus, vähemalt oma enamuses, Rahukogu alalisest koosseisust kokku seatagu.

Võiks ka kõnelda sellest, kas mitte ei tuleks jaoskonnakohtunikke (rahukohtunikke) üldkohtuga (praegu Rahukogu nime all, Vene ajal Ringkonnakohtu) sama vahetada seada, milles nad Vene kohtu seaduste järele Taga-Kaukaasias, Siberis, Taga-Kaspia maal ja Arhangeeli kubermangus Ringkonnakohtu suhtes seisid, nimelt, et rahukohtunikud alluvad Ringkonnakohtule (K. As. S. § 452, 461 p. 5, 612 ja Ts. kp. s. § 1468 ja t. Kr. kp. s. § 1264, 1415, 1419 ja t.) ja neid võib Ringkonnakohtu koosseisu täiendamiseks osa võtma kutsuda neis asjus, mida nad ise ei ole harutanud (K. As. s. §§ 456, 615, 665). Seesugune kord on ka Latvias maksma pandud. Seal ei mõtle ka nüüd keegi Rahukohtu üldkohtustet eraldada; rahukohtunikude eneste hulgas kuulatakse ainult seda soovi, et nende osavõtmine Ringkonnakohtu tööst ärgu olgu fakultatiivne ja ärarippuv Ringkonnakohtu juhatusest, vaid olgu kindlasti korraldatud.

Meie kohtutes on tegelikult vääranähtusena tundunud see, et rahukohtunikud Rahukogu üldkogu liikmetena on pidanud lahendama ja otsustama Ringkonnakohtu ehk üldkohtu

asjades tekkivaid küsimusi, mis nendele võõrad ja mis nendesse ei puutu, mille vastu nendel tarvilist huvi ei ole. Kui rahukohtunikka üldkogudest osavõtmisest mitte täiesti vabastada, nagu see eelnimetatud end. Vene rajamaakohtade kohtustruktuurist järgnes, siis peaksid nad küll igatahes nende asjade harutamises ja korraldamistes, mis puht üldkohtute tegevusesse puutuvad, vabastatama, seal hulgas ka alaliste liikmete ja kohtu-uurijate kandidaatide ülesseadmises, kohtuameti kandidaatide käsutamisest kohtu-uurijate kohuste täitmisele, kohtu-uurijate tegevuse järele valvamisest jne.; on ehk veel mõned teised väärnähtused end tunda annud, siis peaksid need vististi ka kergesti kõrvaldatavad olema. On ehk arusaamatusi sel alal tekkinud, kas kohtute korralduse ja kohtute alluvate ametnikkude suhtes Ringkonnakohtute ehk aga endise Rahukogu ametkonna jaoks antud seadlusi käsitada, siis peaks ka sellest üle saadama, kui meil kohtuid tõsiselt tahetakse nende organilise ühteliitumise sihis edasi välja arendada. Kahtluse korral tohiks vistist üldreeglina õigem olla Ringkonnakohtute jaoks antud määrusi aluseks võtta.

Riigikohtu arvamise järele peavad Rahukohtud ühendusesse jääma üldkohtu asutustega ja rahukohtunikkude osavõtmine Rahukogu ehk Ringkonnakohtu istungitest kindlustatud olema nende asjade suhtes, mis Rahukohtutele alluvad ja Rahukogus (Ringkonnakohtus) kui II astme kohtus harutusele võetakse. Teiste, s. o. üldkohtu asjade suhtes võiks rahukohtunikkude osavõtmine Rahukogude (Ringkonnakohtute) üldkogude korraldada jääda, kusjuures tuleb tähelepanna, et nende läbivaatamisel alaline kohtu koosseis enamuses olgu. Rahukogude alalisi koosseise võiks täiendada.

Rahukohtute ja üldkohtute kokkujäämise poolt kõnelevad veel järgmised asjaolud:

a) Rahukohtunikkudel oleks üld- ja rahukohtute kokkujäämisel kindlustatud alaline kokkupuutumine rohkem vilunud kohtunikudEGA ja neil oleks võimalust end oma tegevuses instrueerida ja seaduste tundmises süveneda.

b) ja c) Rahukohtute ühendusesse jäämisel üldkohtutega kindlustuks seaduste ühetaoline seletamine ja ühtlane tarvitamine kohtutes ühesuguste nähtuste suhtes. Vene ajal olid need kohtud üksteisest lahus ja siis seletasid Rahukohtud mõnda seaduse määrust teisiti kui üldkohtud. Veel silmatorkavam oli ühtluse puudus seaduste mõõdulisel ehk kvantitatiivsel tarvitamisel. Kuna Rahukohtud kaldusid näit. väär- ja kuritegude eest seadustes lubatud raskemat nuhtlusmäära tarvitama, kohaldasid üldkohtud samade väärtegude eest, kui nad mingil põhjal nende harutada sattusid, kergemaid karistusemäärasid. Sama lahkuminekut võidi tähele panna tsiviil-õigusliste nõuete suhtes, mille kõrguse äramääramine lõplikult kohtu otsustada on, näit. kahjutasude väljaarvamisel, elatiste määra-des (rahukohtud kaldusid omal ajal 4-rublalisi laste kuu elatusraha nõudmisi alla 3 rubla peale vähendada, kuna üldkohtud samadel tingimustel 5, 6, 8 ja isegi 10 rubla kuus mõistsid). Kui veel seaduste mõtte ühetaoline seletamine ühise kassatsiooni-kohtu varal jalule seatakse, olgugi ka aegamööda, sest ainult väike arv ot-susi saab üleüldiselt tutvaks ja avaldatakse trükis, siis ei saa seaduse mää-ruste kvantitatiivse tarvitamise suhtes kassatsioonikohus üldse mingit mõju avaldada, kuna see asja sisulist külge puutub, mis tema läbivaatamise alla

milgi tingimusel ei käi. Kui silmas pidada, et uues Nuhtlusseaduses, mis meil osalt ka juba maksev on, ja edaspidi uuesti maksmapandavates nuhtlusmäärustes kohtutele suurem vabadus jäetakse karistuse määramises, kas ei või siis seesugune mitmesuguse mõõdupuu tarvitamine veel rohkem segavalt ja pahandavalt rahva õigustundmise peale mõjuda? Kas ei seletata siis mitmesugust mõõtu, mis kohtute lahutamisel kohtute praktikas paratamata nähtusena ühel ja teisel alal järgneb, kohtute omavoliga? Ja kui veel kumbki liik kohtuid koguni teadlikult lahku minevatest mõõtudest kinni peab? Siis ei jääks ikkagi muud pääsuteed, kui Rahukohtud Ringkonnakohtu alla seada, see on, sinnasama tagasi pöördä, kus praegu juba oleme.

d) Kavatsitava kohtute lahutamise tagajärjeks oleks, et paremad jõud üldkohtutes koonduksid Tallinna ja Tartu, kuna Rahukohtud nendest üsna lagedaks jääksid. Rahukohtud nõrgeneksid ja selle all kannataks mitte üksi Rahukohtute, vaid üldse kohtu prestiish. Õigustunde süvenemise mõttes rahva keskel on aga just iseäranis tähtis et need hulgalised asjad, mis Rahukohtutele alluvad, õigesti ja hästi otsustataks, — puutuvad ju need oma kogusummas palju laiemaid ringkondi.

e) Mitte üksi paremad kohtunikud, vaid ka paremad advokaadid ei saaks kahe Ringkonnakohtu asutamise puhul hästi püsima jääma ehk asuma neis linnades, kus Ringkonnakohtu alalist tegevust ei ole. Sellega oleks õiguslise abi saamine suurele hulgale raskendatud ja võimatuks tehtud. Väiksemate maakonna-linnade elanikud peaksid nõrgemate ehk alaväärtusliste nõuandjatega leppima, mille eest võimalikult tuleks hoida.

f) Kohtute lahutamine sünnitaks

kohtunikkude vahel lõhe, mis sugugi soovitatav ei ole. Üldkohtud oleksid peajasjalikult ehk õigusteadlastele avatud, Rahukohtud jääksid mitteõigusteadlastele. Niisuguste vahede loomine ei või mitte head sünnitada. Rahukohtunikud, kelle hulgas õige palju väga lugupidamise-väärt ja kõigiti tublid ametipidajaid on, tunneksid end tagasi tõrjutud kindla vaheseinaga, millest neil ülepääsmist ei ole, ja see halvaks nende tööhimu. On tublid mitteõigusteadlasi, kes aegade jooksul oma asjasse on hästi tunginud; neil peab võimalus olema, ka Rahukogude alalisteks jõududeks saada.

g) Kohtute lahutamine nõuab kohtunikkude ja ametnikkude arvu suurendamist; tõuseksid kohtute administratsiooni kulud; uutel kohtutel olgu omad esimehed, sekretärid ja kantseleiametnikud, raamatupidajad, teenijad, käskjalad, sinna juurde tulevad iseseisvad kohtu- ja kantseleiruumi kulud ühes kütte ja valgustusega.

h) Kohtute lahutamiseega kaugeneks mõnel maakonnal Ringkonnakohus, iseäranis tuntav saaks see nimelt Viljandi ja Põnu maakonnal olema. Viljandi-Põnu ja Tartu-Võru Rahukogu lahendasid ka üldkohtutele alluvaid tsiviil-asju oma väljasõidu-istungitel Põrnus, Võrus ja Valgas, mis rahvale suure kergendusena tundub. Kohus peab rahval ligidal ja kättesaadav olema. Kavatsatud uuendus halvendaks senist seisukorda.

On arvamist kuulda olnud, et kohtukäijatel praegu kohtu ligidusest mitte kasu ei ole, kuna nad omale ikkagi suurematest linnadest peavad kalli raha eest advokaadi abi otsima. Selle kohta peab ütleva, et ka vähemates linnades kohtukäijatel advokaadi abi praegu juba küllalt saada on. Viljandis kui ka Põrnus ja Võrus on tarviline arv

vannutatud advokaate ja abisid ja kohtu poolt lubatud eraadvokaate, ja ka Rakveres on asjalugu viimsel ajal selje poolest paranenud. Advokaatidest ei saa siis, kui kohtud lahutamata jäävad, nagu tegelik elu näitab, mitte puudus olema.

Mis puutub vannutatud meeste kohtutesse, siis ei ole Riigikohtu arvamise järele pragu sugugi aeg vannutatud meeste kohtute sisseseadmisele asuda. Vannutatud meeste kohtud on kallid kohtud, mitu kord kallimad kui harilikud elukutseliste kohtunikude kohtud. Meie oma kehva riigi-eelarve juures peaksime esmalt teisi, rohkem hädalisi nõudeid rahuldama, kohtunikka tõsiselt rahuldava palgaga kindlustama ja — mis kisedav ajatarvidus on — vangikojad ajakohasteks looma, et vangistatud isikud sealt mitte rohkem rikutud välja ei tuleks, kui nad sinna läksid. Vannutatud meeste kohtute järele oli tarvidus, kui valitsus ja temast rippuvad kohtunikud ühekülgselt kippusid minema. Meil ei ripu kohtunikud mitte valitsusest ära, ei või ka mingitest lahkuminevatest kalduvustest seltskonna ja kohtuametkonna vahel väär- ja kuritegude jälgimise alal kõnelda. Kui seesugune lahkuminek tõesti nähtavale tuleb, siis kindlustab põhiseadus muidugi võimaluse vannutatud meeste kohtuid sisse seada ja siis muidugi asutagu nende avamisele.

Seaduse eelnõu III. osas määratakse, et ajutiste kohtute sisseseadmise seadus, mis 1918. a. Riigi Teatajas nr. 1 avaldati, ning Vabariigi Valitsuse seadus 10. apr. 1920. a. nr. 142 selle esimese seaduse muutmise kohta ära kaotatakse.

Esimesest seadusest muudeti § 1 pp. c, f ja m juba teise, 10. apr. 1920. a. antud seaduse läbi ära, nii-sama on teisest seadusest pp. c ja f

ja § 3 juba 28. juulil 1920. a. ära muudetud, nii et neid seadusi igatahes täies ulatuses enam tarvis ei ole teist korda muuta. Peale selle peab tähendama, et esimese kaotatava seaduse § 1 punkt a määras Eesti keele kohtupidamise keeleks, punkt b — kaotas Talurahva-kohtud ära, § 3 lubas rahu-kohtunikule ülesandeks teha kohtu-uuriija kohuseid täita, § 5 määras Rahukogude peale edasikaebamise tee administratiiv-asjns. 1920. a. 10. aprilli seaduse § 2 p. m. lubas Rahukogu esimeestele — kohtu-uuriijaid Rahukogu kohtuistungitest ja kohtupalati esimeestele Rahukogude esimehi, abiesimehi ja alalisi liikmeid kohtuistungitest osa võtma kutsuda. Nimetatud määrused ei tohiks oma tähenduse mitte kaotanud olla. Kuigi kohtupalati ja Rahukogu koosseisu täiendamine ajutiste liikmetega üldiselt soovitav ei ole, ei või ometi veel vastavaid määrusi lihtsalt maha kustutada. Kohtupalati otsust võib teist korda tühistada, ehk mõni liige peab mingil põhjal asja läbivaatamisest taganema, siis peab ometi võima väljastpoolt liikmeid juurde võtta. Ja sama võib Rahukogus (Ringkonnakohtus) sündida, näit. administratiiv-asjas, kui otsus ära muudetakse, rääkimata muidusest tarvidusest praegusel ajal kohut väljastpoolt osavõtjatega täiendada kohtute alalise koosseisu vähese arvu pärast. — 1920. a. 10. aprillil sead. § 2 p. m. peaks ainult õigemas redaktsioonis avaldatama.

Soovitav oleks „rahukogu“ nime-tuse asemel tarvitusele võtta endine nimi „ringkonnakohus“, mis mujal ja ka seadustikus tarvitusel. Ringkonnakohtu funktsioonid on tähtsamad kui Rahukogu omad, Ringkonnakohtu korralduse peal põhjenevad teised kohtud — ilma Ringkonnakohtu korralduseta ei saa Rahukogud Ringkonnakohtu

funktsioone täita, ja nii on nad nüüd ka meil iseenesest omale Ringkonnakohtu korralduse üle võtnud. Loomulik oleks, et nüüd Ringkonnakohtu nimetus Rahukogude asemele astuks. Kui nimi muudetakse, siis peaks ka kohtupalati ja tema departemangude nimi muudatama. Kes Eesti keelt tunneb ja teab, mida palatiga meil tähendati, sellele on palati nimetus kõrge kohtu kohta otse võõrastav. Ka võõrkeelse departemangu nimetuse võime ilma kahjuta kõrvale heita.

Kohtuasutuste seadustesse peaks määrus üles võetama, et kohtunikud teatava vanadusega, kus nad töövõimetuks jäävad (näit. 72 aast.), teenistusest lahkuvad, kui neid ametisse mitte edasi ei kinnitata; säärasel puhul ametisse edasikinnitamine ei tohiks sündida pikema aja peale, kui iga kord kolme aasta pääle.

Rahukogu esimehed Tallinnas ja Tartus tuleks kinnitusjaoskonna ülema ametist vabastada, mujal fakultatiivselt. Kinnitusjaoskonna ülema kohused tuleks kas Rahukogu abiesimehe ehk ühe alalise liikme peale panna. Kaebused kinnitus-jaoskonna toimetuste pääle allugu Rahukogule kui üldkohtule (Ringkonnakohtule) ja sealt edasi kohtupalatile ja viimasest kassatsiooni teel Riigikohtule, nagu see Venemaal vanemate notaariuste suhtes oli: Kinnitusasjad kuuluvad oma iseloomu poolest üldkohtute alla.

Riigikohtu suhtes oleks eriti soovitatav järgmisi muudatusi ette võtta: 1) Prokuratuuri osavõtmine tsiviil-asjades peale nende asjade, millest prokuratuur üldkohtutes oma arvamist peab avaldama, ära kaotada. 2) Kohtu As. S. § 257 mõttes on Riigikohtu üldkogul õigus oma kassatsiooni-osakondade liikmete kaudu kohtuasutuste revideerimisi korraldada, kusjuures Vene ajal sellekohased heaksarvamised keisri kin-

nitada läksid. Et Riigikohus ülemat kohtuvõimu iseseisvalt peab teostama, siis tuleks § 257 vastav redaktsioon anda, sealjuures aga revideerimist võimaldada üldse Riigikohtu liikmete kaudu, kuna meil kedagi eriti tsiviil-ehk kriminaal-osakonna liikmeks pole valitud, osakondadesse jagamine aga Riigikohtu enese hooleks on jätud.

3) Perekonna-nime muutmise asjus oleks soovitatav kindlat maksu riigi heaks kohtu kantselei ja kirjavahetuse kulude katmiseks võtta. Riigikohtul tuleb neis asjus kaunis palju kirjavahetust pidada palveavaldajate enestega kui ka nende ametikohtadega, kus palujatesse puutuvad perekonna-raamatud leiduvad (konsistoriumiga, kihelkonna vaimulikkudega, hingekirja-kogukonna valitsusega ja paluja elukoha politseiga), et igal pool vastavates raamatutes muudetud nimi sisse kantaks, nagu seda üldhuvide seisukohalt pärastiste segaduste ärahoidmiseks tarvilik on. Kõigile neile saadetakse otsuse ära kirjad. Palujatega peab praegu sel alal tüütavat kirjavahetust pidama, kuna nad kord tarvilikke kulumakse kas sugugi ette ei pane ehk õigel määral ette ei pane. Praeguse kantselei- ja tempel-lõivu-taksi järele teevad need kulud kuni 100 marka välja. Et aga praegused taksid üldse väikesed ja kaugeltki mitte kulusid ära ei tasu ja neid vististi ikkagi suurendatakse, siis oleks õigem nime muutmise asjus kohe juba ajakohasem maks 300—500 marka sisse seada, mis palujatel peale kuu-lutusraha ühekordselt kõige kirjavahe-tuse- ja kantseleikuludeks tuleks maksa.

Kohtumaksud tuleks revideerimisele võtta ja muuta. Kohtu lõivud (poslinad) tsiviil-asjus võiks nelja protsendi pealt kolme ehk kahe protsendi peale alandada, et kohtukäijatele õiguse otsimist kergendada. Edasikaebuste korral peaks lõivu võtma ainult

edasikaevatud osa väärtuse pealt. Kassatsioonimaks on kohtu lõivuga ühe järje peale seatud, kuid ülemäär on piiratud, mille tagajärjel kohtukäijad isegi kõige tühisemate asjade pärast, mille väärtust nad ise 120—150 marga peale hindavad, edasi kaebavad ja kohtuaparaati 5—6-margalise kassatsioonimaksuga liikuma panevad. Paberi ja kirjavahetuse peale kulub Rahukogul ja Riigikohtul 10 või 20 korda rohkem ära, kui see maks välja teeb, ametnikkude ja kohtunikkude palka üsna arvesse võtmata jättes. Iga kohtuasi Riigikohtus tuleb riigil vähemalt 1000 marka maksma. Ei ole küllalt põhjust kassatsioonimaksu vähemaks seada, kui kohtu lõivud esimeses ja teises kohtuastmes välja teevad. Õiguseotsijale on juba võimaldatud asja kahes kohtus sisulikult harutada lasta. Kui siiski veel edasi kaevatakse, siis peavad kaebajad, vähemalt neil juhtumistel, kui ilmaaegu on kaevatud, ligilähedaltki aitama kohtu kulud kanda. Kui Vene kassatsioonimaksu 10 ja 100 kuldrubla arvesse võtta, siis peaks kassatsioonimaks meil umbes 1500 Emk. Rahukohtu asjades ja 15.000 Emk. üldkohtu asjades välja tegema, Kui aga ometi soovitav ei ole ühesugust maksu kõigis Rahukohtu asjades sisse seada ja teist ühtlast maksu üldkohtu asjades, vaid protsentuaalmaksu-korra juurde jääda, siis ei peaks maksu ülemäär piiratud olema, vaid ühtlane % nii suurte kui väikeste asjade pealt võetama, kuid peaks maksude alammäära tõstma, Rahukogu asjades vahest vähemalt 500, kui mitte 1000 marga peale (makstakse ju korraliku kaebuskirja valmistamise eest harilikult vähemalt sama hinda) ja üldkohtu asjades kümme kord suurema. See maks ei peaks üleliigse raskusena tunduma, seda rohkem, et, nagu öeldud, kohtukäija asi juba kahes astmes on haru-

tatud ja ta pealegi maksu tagasi saab, kui kaebus lugupeetavaks on tunnistatud. Ka tsiviilasjus tuleks kohtu maksud revideerida ja ajakohasesse kõrgusesse seada; eriti tuleks kassatsioonimaks tsiviil-asjades sissesetatava kassatsiosnimaksu alammääraga kokkukõlasse viia. Samuti tuleks ka revisjonimaksu muuta: rahukohtunikkude otsuste peale toodavates asjades vähemalt 100 marga peale, teistes vähemalt 500 marga peale seada ehk kassatsioonimaksu alammääraga ühtlustada. Kaebuste rahuldamise puhul peaks maksud tagasi antama, nagu tsiviil-asjuski. Kaebuste osalise rahuldamise puhul peaks maksu osaliselt, kohtu määramise järele, tagasi antama.

Tempellõivu tuleks Riigikohtule antavate palvete ja paberite pealt 100 marga peale tõsta. Tempellõivu võtmine praeguses määras, 6 marka, sünnitab kohtule arvepidamises ja kirjavahetuses riigile mitmekordselt rohkem kulu, kui tast tulu on.

Mis tuleks kohtu rahvale ligendamise mõttes teha.

3. sept. s. a. küsimust harutades, mis tuleks kohtu rahvale ligendamise mõttes teha, jõudis Riigikohus järgmisele arvamisele:

Kohtute lahutamise seaduse eelnõu kohta eitavat seisukohta võtnud, tahab Riigikohus eksiarvamiste ärahoidmiseks oma varemalt avaldatud arvamisele juurde lisada, et tema seaduste mitmesuguse tõlgitsemise ja mitme määra kohaldamise hädaohtu niivõrd selles ei näe, et teatav asi ehk küsimus Tallinnamaal või Saaremaal teistsiti otsustatakse kui vahest Tartumaal, Võrus ehk Viljandis, vaid selles, kui üks asi ühes ja samas maa osas, olgu see Tartus või Tallinnas, Viljandis või Pärnus, üldkohtutesse sattudes nii,

rahukohtutesse sattudes teisiti lahendatakse ja kohtute süsteem niisugune on, et seda nähtust hästi ei saa kõrvaldada, seaduse määrade kvantitatiivses kohaldamises üldse mingi abinõuga. Nii näit. ei kuulegi harilikult pärnulanene, kui Tartus majaomaniku ja üürniku vahel tõusvaid tüliküsimusi teisiti lahendatakse kui Pärnus, näit. küsimust, mida tuleb majaomaniku enese tarviduse all mõista, mis teda õigustab üürnikult majast lahkumist nõudma, kas ainult oma isiklikku tarvidust kitsas mõttes või ka tarvidust korterit oma kojamehele muretsema, majavalitsejale, majaomaniku perekonna liikmetele, eraldi nendele, kellega maja pärast abikaasa surma edasikestvas päranduseühisuses edasi peetakse, jne. Kord on küsimus õigusküsimus, teine kord tehu ehk fakti küsimus, karistusmäär küsimus jne. Kohtukäijate ja ümbruse õigustunde peale mõjub laastavalt, kui nad näevad, et sama küsimust teist liiki kohtuasutustes, mis suuremate kohtuasjade jaoks käimas ja, ütleme, ka vilunumate ja vanemate kohtunikkude käes, teist viisi otsustatakse ja nendel võimalus ei ole oma asja täies ulatuses säärase kohtuasutuse kätte läbi vaadata anda. Rahval õnestatakse usk õiguse mõistmise ja õiguse saamise võimaluse sisse. Jäävad Rahukohtud Ringkonnakohtu alla, siis ei saa teisiti, kui peab loomulikult ühel maa-alal ühtlane kohtutegevus välja kujunema.

Ei saa ka tähendamata jätta, et Rahukohtute ja Rahukogude eraldamisega üldkohtutest ei saa kohtunikkude rändavust ära kaotada. Rahukogud peavad ju alale jääma, kuhu rahukohtunikud tervest Ringkonnast kokku tulevad asju mõistma. Kui seniajani mõned kohtunikud tihti oma asukohas leida pole olnud, siis oli see osalt ka sellega seletatav, et kõik kohtunikkude kohad veel täidetud ei

olnud ja seniajanigi veel täidetud ei ole ja ühel kohtunikul mitu jaoskonda käes on ja ta väljasõite peab tegema. Kui veel peale selle Tallinna ringkonnas mõni erakordne nähtus sel alal ilmsiks on tulnud, siis ei tohiks seda nähtust siiski mitte üldistada. Tuleb ainult nõuda, et Rahukogud seal kus see veel pole sündinud rahukohtunikkude osavõtmist Rahukogu istungitest otstarbekohasemalt korraldagu, et nendel ei tuleks mitte tihti sõitudel olla, ja järele valvata, et seda nõuet täidetakse, kui ka, et rahukohtunikud muul ajal oma asukohast ilma loata ei tohi ära minna, ehk muidu võetagu kohtunik vastutusele. Ringkonnakohtute alaliste koosseisude suurendamisega võiks aegapidi rahukohtunikkude osavõtmist selle kohtu töödest vähendada ja lõpetada ja nii siis kohtunikkude puudumisest koha peal ja edasi-tagasi rändavusest, mis suurt aja- ja rahakulu nõuab, täiesti lahti saada. See sugusel korraldusel oleks veel see hea külg et sellega kõrvaldataks täiesti etteheide ehk kahtlustuse võimalus, et rahukohtunikud vastastikuse solidariiteedi pärast kalduvad Rahukogus oma ametivendade tegevust kinni katma, nende otsuseid võimalikult kinnitades. Kuigi sellega jaoskonna rahukohtunikkudel kaob alaline, nõnda-ütelda korraldatud kokkupuutumise-võimalus teiste kohtunikkudega ja ta sel teel oma teadmisi ei saa täiendada, siis võib selle asemel ometi ka teisiti alalist sidet Ringkonnakohtu tegevusega luua, samasugust, nagu see praegu üldkohtuteski teise ja esimese astme kohtute vahel on, nimelt, et Ringkonnakohtud saavad oma motiveeritud otsustest, mis nad teise järgu kohtuna teevad, ära kirjad rahukohtunikule, niisama ka Riigikohtu otsustest, kui asi sinna on läinud. Nende varal saaks rahukohtunik järjest oma tegevust kontrollida,

koordineeruda ja võiks nendel kordadel kus ta nõus ei ole Ringkonna kohtu seisukohaga teises asjas oma vaatekohta põhjendatumalt väljendada. Sel teel kujuneks tegelikult ühtlane õiguse käsitus välja, mis õiguse mõistmises lõpmata tähtis.

Kohut peab rahvale ligindama.

Üheks abinõuks oleks Rahukogude edasine väljaarendamine (Ringkonnakohtuteks) nende koosseisu suurendamisega ja nendes võimalikult teguvõimsate jõudude ametisseadmisega. Praeguste nelja kohtu asemel kahe Ringkonnakohtu asutamine tähendaks rahvale kohtu kauge-maleviimist.

Teiseks peaks olemasolevaid Rahukohtuid ja kohtu-uurijaid maaale asetama oma jaoskonna keskele ja selleks sündsaid asukohti soetama, nagu Riigikohus selle üle Kohtuministeeriumile juba 11. mail s. a. nr. 523 all pikema ettepaneku tegi.

Kolmas abinõu oleks kohtute ja kohtunikkude nimelt Rahukohtute ja kohtu-uurijate arvu suurendamine. Riigikohtu arvamise järele ei peaks rahukohtuniku peale rohkem langema, kui 20.000 elanikku; kohtu-uurija peale 30.000 elanikku; maal võiks kohtu-uurija peale koguni veel rohkem 35—40.000 elanikku langeda.

Kuid viimsel abinõul on ka oma raskus. Nimetatavate kohtunikkude suhtes on seaduses ja seltskonnas oma nõudmised, õige suured nõudmised. Kui meie kohtuolu seniajani millegi all on kannatanud, siis mitte selle all, et kohtunikkude kohti ei olnud, kuhu nimetada ei oleks võinud, vaid et sündsaid kandidaate ei olnud keda nimetada oleks võinud. Paljud kohtunikkude kohad seisid tühjad; kuigi asjalugu viimsel ajal selle poolest palju on paranenud, siiski on ka veel praegugi vahest 10⁰%, mõnel alal (kohtu-

uurijate kohtadel) veel suurem protsent kohti täitmata. Teiselt poolt kestab see nähtus edasi, et kohtunikud vähese palga pärast üksteise järele kohtu teenistusest ära lähevad. Nii siis ei ole jaoskondade arvu suurendamisega veel midagi kätte saadud, ehk olgu siis, et kohtunikkude suhtes nõudeid alandatakse. Kui seda rahukohtunikkude ja kohtu-uurijate suhtes tehakse, siis kaotab selle all üldiselt kohtu prestiish. Riigikohtu enamuse arvamise järele võiks ellu kutsuda maal rahva- ehk vallakohtud, muidugi mitte enam kui seisuslised, vaid üldkodanlised kohtuasutused. Neid kohtuid võiks üle 2—3 valla ühe asutada. Kohtunikkude väljavalik oleks seisusliste vahede ärakadumisega suurem ja kohtunikkude suhtes võiks kõrgemat hariduslist tsensust nõuda, et mitte hädakohtu ei tekiks, et nad liiga vallakirjutaja mõju alla langeksid. Valitavad olgu ainult meesterahvad, vahest vähemalt 30 aasta vanaduses, kellel täiesti laitmata minevik ja kes vähemalt algkooli on lõpetanud. Eriti võiks kohtu esimehe kohta kõrgendatud nõudeid üles seada, seal juures Ringkonnakohtutele diskretsionäär-õigus anda kohtunikkude kinnitamisega, nagu praegu Riigikohtul nimetamise suhtes on. Kohtunikkude valik sünniks valdade nõukogude ehk nende ühendatud nõukogu poolt. Kohtute jaoks ei oleks tarvis uusi ruume ega kantselejõude, nad asuksid ühes ehk teises vallamajas ja sekretäärriks oleks kohaline vallasekretäär teatava lisatasu eest, milleks ehk 1000 margast kuus jatkuks. Kohtunikud saaksid tasu istungi päält. Tasu kõrguse võiks Maakonna-nõukogu kindlaks määrata (vahest 150—200 mrk. istungi päält). Istungid peetakse tarviduse järele, vististi mitte rohkem kui üks kord kuus. Kaebuste vastuvõtmine pandagu sekretääri peale.

Praegu on iseäranis halatsemisväärt seisukorras hoolekande-asjad. Asjad, mis üle 100.000 marga väärt ehk muidu keerulisemad on, alluvad maakonna hoolekande-kohtule. See on ühe ehk teise jaoskonna rahukohtuniku juhatada, kes juba ise oma jaoskonna asjadega koormatud on. Kui maakonna hoolekande-kohus isegi eriti ainult hoolekande-asju toimetaks, ikkagi ei ulataks ta kaugemale nägema, kuidas eestkostjad ja hoolekandjad koha pääl asju ajavad. Seda võis varemini mõisnikkude hoolekande-asutus, kellel tegemist oli õige vähearvulise hooleasjade koguga, kusjuures hoolekande-kohtu liikmed oma seisusliste ja perekondlike sidemete varal end kergesti informeerida võisid, kuidas kuskil asju aeti, ja kohus asjade vähese arvu pärast ka kergesti hästituntud isikuid hoolekandja ametisse võis nimetada. Kuid rohkearvuliste hoolekannete juures üle terve maakonna on valve maakonna-linnast iga üksiku hoolekande-asja valitsemise üle täiesti võimatu. Edukalt võiks hoolekandeasjade üle valvata kohalik rahva- ehk vallakohus. Vallakohtute kätte tuleksid peale hoolekande-asjade ka teised vähemad maaelanikkude protsessi asjad anda, nõudmisasjad kuni 10.000 marga väärtuses, kriminaal-asjadest umbkaudu need asjad, mis endistele Vene vallakohtutele allusid (Полож. о сельск. состояніи 1902. а. väljaanne, § 127). Kohtud peetakse valdade poolt üleval, kuid nendes kohtutes tuleks kohtulõive ja asjaajamise-kulusid ja makse võtta samasuguses määras, nagu rahukohtuteski, ja need maksud kohaliku kogukonna heaks kohtu ülevalpidamise toetuseks tarvitada. Kohtud võiksid muidu üldiselt endise Vallakohtupid. Seaduse põhjal tegutseda. Teise astme kohtuks olgu Ringkonnakohus, kassatsioonikohtuks Riigikohus.

Vallakohtute varal oleks kohus maal igatühele kättesaadav ja ligidal. Neis maanurkades, kus haridusline tasapind ehk liiga madal on, nii et kohtu koosseisu hästi ei saa valida, jääksid nad asutamata ja nende asemel töötaksid Rahukohtud.

Valla- ehk rahvakohtu asutamise mõtte poolt räägib ka veel see asjaolu, et sel teel kohus meil ka otseteel rahvaga ühendusesse saaks. Kohtumõistmist peab rahva elav õigusetundmine kandma ja kaitsma. Kui Venemaal vallakohus rahva madala haridusejärje pärast oma ülesande kõrgusel ei seisnud ja Rahukohus temaga võrreldes taevakõrgusel seisis, siis ei saa meie endise vallakohtu kohta kuidagi säärast otsust anda. Meie vallakohtud täitsid üldiselt mõningate väheste eranditega oma ülesandeid üsna korralikult. Reformeeritud vallakohtust, kuhu maa haritlastel sissepääs iseäraldi kergendatud, peaks veel paremat lootma võima.

Muidugi võiks soovida, enne kui selle mõtte teostamisele ligemale astuda, ka veel Maakonna-nõukogudelt järele pärida, kuidas nemad vallakohtute asutamise peale vaatavad, ning siis, kui seaduse elluviimisele astutakse, ettevaatuse pärast teda esialgselt ehk ainult mõnes maakonnas teostada, nimelt rohkem edenenuid ja haritud maakondades, et ära näha, kas vahest ometi kohtunikkude valik ja nende pärastine tegevus ehk erakondlike mõjude all ei kannata. Võiks arvata, et seda hädaohtu ei ole, sest et maal erakondade vahed pehmemad on ja iga erakonna mees kõige päält õiglast kohut tarvitab.

Kokkuvõtte.

1. Rahukohtu kohti ei pea kõrvuti kohtuasutusteks üldkohtute kõr-

val välja kujundatama, vaid nad peavad üldkohtutega ühte kohtusüsteemi jääma, nimelt nii, et esimese astme üldkohtud — nimetame neid Vene kohtu seaduste järele ringkonna-kohtuteks — teiseks kohtuastmeks rahukohtunikkuudele alluvates asjades on.

2. Ülemineku ajal võivad ka Rahukohtunikud Ringkonna-kohtu tegevusest osa võtta, kuid üldkohtutele alluvates I. astme asjades peab kohtu koosseisu enamuse alaliste liikmete käes olema. Kohtute koosseisu täiendamisega peavad Ringkonna-kohtud üldkohtu asju oma alalise koosseisuga otsustama, kuna teise astme kohtu asjus nõutakse, et kohtu koosseisu enamuse alaliste liikmete käes olgu. Ainult erakorradel, kui alalistest liikmetest kohtu koosseisu kokku ei saa, on lubatud erandeid teha.

3. Hoolekande-asjade toimetamiseks, samuti ka vähemate tsiviil- ja kriminaal-asjade õiendamiseks asutatakse valla- ehk rahvakohtud vallakohtude poolt 2—3 valla peale valitavatest Ringkonna-kohtu kinnitamise alla käivatest kohtumeestest, kellel vähemalt algharidus on, laitmata minevik ja kes 30. a. vanad. Teise astme kohtuks oleks Ringkonnakohtus, Kassatsioonikohtuks — Riigikokus. Valla-kohtud oleksid valdade üleval pidada, saaksid aga kohtu lõivud ja teised maksud kohtukulude katmiseks.

4. Rahukohtud ja kohtu-uurijad, kelle jaoksonnad mitte linna ei ulata, peavad oma jaoksonnadesse asuma. Nendele peab sündsad asukohad võimalikult läbikäimise-tee sõlmepunktidel ehk nende ligiduses muretsutama.

5. Kui valla- ehk rahvakohtuid ellu ei kutsuta, siis peab rahukohtunikkuude arvu suurendatama, ligikaudu iga 20.000 elaniku kohta üks rahukohtunik ametisse seatama. Kohtu-

uuriija piirkonda võiks 30.000 elanikku käia, maal 35—40.000.

6. Rippumata kõigest muutuste kavatsuste teostamisest peavad Rahukogud oma töid nii korraldama, et kohtunikud võimalikult vähe oma jaoksonnadest puuduksid, ja valvama, et nad tööpooldest seal kättesaadaval on, kui nad Rahukogu poolt teisale ei ole kutsutud. Koha peal peaks kohtunikkuude ärasõidu üle teated aegsasti välja pandama, et hädalistel juhtumistel võimalik oleks neid teisel kätte saada.

Asutava Kogu omavalitsuse komisjoni poolt väljatöötatud Eesti omavalitsuse - korralduse kava.

I.

Asutava Kogu omavalitsuse-komisjoni poolt 18. mail 1920. a. vastu võetud „Eesti Omavalitsuse-seaduse“ projekti seletuskirja sissejuhatuses üteldakse:

„Asutava Kogu Omavalitsuse-komisjon asus Omavalitsuse-seaduse eelnoo väljatöötamisele selles arusaamises, et muutunud majandusline ja poliitiline olukord käskivalt meie omavalitsuse-asutuste reorganiseerimist nõuab.“

Selle teesise õigluse vastu ei ole senini keegi väielnud. Hoopis selle vastu, nii ajakirjanduses kui mitmesugustel asjaosaliste koosolekutel on alatasa toonitatud, et Omavalitsuse-seaduse andmisega peaks ruttama. Kuid ei ole senini veel kuskil neid põhimõtteid asjaliku harutuse alla võetud, mis meie omavalitsuse-korralduse aluseks tuleks panna; veel vähem on nende põhimõtete tegelikus elus maksmapaneku viiside ja võimaluste asjus seisukohta võetud.

Kui Asutava Kogu Omavalitsuse-seaduse projekti kaasautoril ei ole mul võimalik tema erapooletut arvustamist

oma peale võtta. Kõne all olev projekt on aga esimene sellel alal Eesti Vabariigi tekkimisest saadik, praeguseni ka ainuke, nii et tehtud töö vähemalt materjalina kord maksma pandava Eesti Omavalitsuse-korralduse väljatöötamisel osa saab etendama. Selle tõttu ei peaks ülearune olema projektis leiduvaid seisukohti omavalitsuse küsimuse harutusel lähtekohaks võtta, senikui keegi parema tööga omavalitsuse alal esineb.

Selle parema töö võimaluste kohta kirjutavad kõne all oleva projekti autorid ülemaltähendatud seletuskirjas:

„Omavalitsuse-seadus on praktiline põhiseadus. Nende sõnadega on ära märgitud niihästi omavalitsuse seaduse erakorraline tähtsus kui ka need raskused, mis tema kokkuseadmisel ära võita.“

Kui Asutava Kogu omavalitsuse-komisjoni töö ei peaks õnnestanud olema, siis on sellega seletus antud. Ei pea ka oodatavad omavalitsuse-seaduse autorid uskuma, et nad laua taha istudes kohe eeskujuliku projekti valmis kirjutavad.

Nii siis asume asja juurde.

A. Projekti aluseks võetud põhimõtted.

Asutava Kogu omavalitsuse-komisjon tuli oma tegevuse algusel lühikese arupidamise järele otsusele, et kavatsetav Omavalitsuse-seadus peab tegelikus elus väljakujunenud alustele tugema, et rasketes oludes võimalikult vähe energiat uue juurde üleminemiseks kulutada. Ka oli Lääne-Euroopa ja Ameerika ajaloost teada, et riikliste vormide valikul kunagi teoreetiliste kaalumiste põhjal *tabula rasa* teha pole võidud, vaid kõik eluline on olemasoleva pinnale asunud. See põhimõtte leidis teostamist kõige pealt.

Omavalitsuse üksuste kindlaksmääramisel.

Niisugustena olid (ja on) Eestis olemas: linnad, alevid, vallad ja maakonnad. Olid (on) olemas ja täitsid meeletikkudes oludes riiklikka ülesandeid. Neid lõhkuma ja ümber looma hakata ei ole mõtet. Sellepärast lükas tähendatud omavalitsuse-komisjon tagasi ettepaneku: vallad ja maakonnad ära kaotada ja nende asemele kihelkonnad elustada. Ei saanud ju kihelkondade poolehoidjad mingisuguseid usutavaid tõendusid uute omavalitsuse üksuste otstarbekohasuse ja eluvõimsuse kasuks ette tuua. Muu seas leiti, et kihelkondade kõrval niihästi valdade kui ka maakondade abiüksused tulevad luua: külavallitsused puhttäidesaatvate ülesannetega ja Rootsii eeskujul kihelkonna esimeestest koosseisev maakonnaavalitsus, kihelkondade poolt delegeeritud võimkonnaga. Argument, mis kihelkonnaavalitsuste odavust ettepaneku aluseks võttis, oli isegi naljakas, kuigi tema väljamõtteleja üks nimikas õigusteadlane oli. Nimelt pidi kihelkonda valitsema kolleegium, koosseisev pastorist, kihelkonna-arstist ja apteekrist, kes omavalitsuse ametit au poolest peavad. Kallid maakonnaavalitsuse liikmed oleksid seega kaotatud olnud.

Linnad, alevid, vallad ja maakonnad on kõne all olevas projektis puhtterritoriaalsete üksustena mõeldud, seniste hingekirja kogukondade vastaselt. Kes kogukonna maa-alale elama asub, astub sellega kogukonna liikmeks; kogukonna maa-alalt lahkuja lahkub kogukonnast. Kuidas see kogukonna liikmeks astumine ja kogukonnast lahkumine tegelikult korraldatatud, sellest alamal.

Territoriaalsuse põhimõtte läbiviimise kaasas on ka kõikseisuslikkus. Ilma vahet tegemata kõik kogukonna maa-alal asuvad isikud kuuluvad projekti järele kogukondlikku ühiskonda.

Tähtsam kogukondlik õigus on valimisõigus. Projekti järele on kogukondlik valimisõigus Riigikogu valimisõigusega ühesugune. Kogukondlikkudest valimistest võtavad osa kõik kogukonna liikmed, usu sugu ja rahvuse peale vaatamata.

Üheks keerulisemaks küsimuseks, mille lahendamise mõtte peale Asutava Kogu omavalitsuse-komisjon mitte korraga ei tulnud, oli kavatsetava omavalitsuse-korralduse üldistamine. Omavalitsuse-seaduse eelnõu õigem eelnõude kallal viilides, kui nii võib ütelda, leidsid autorid, et kui eraldi linna-, maakonna- ja vallaseadused välja töötatakse, mis igas eriprojektis hulk paragrahvisid teiste projektidega sõnasõnalt ühte lähevad. Näituseks ei saadud, praeguse aja olusid tähele pannes, kuidagi lahutada linnakogukonna liikmeks astumist vallakogukonna liikmeks astumisest. Seisuste kaotamisega, mida kapitalistlikult arenenud majandusline olukord nõudis, oli iga mõtte ja isegi võimalus kadunud linna bürgerite jaoks eraldi kogukonda sisse ja kogukonnast välja astumise korda maksuma panna, võrreldes valdadega, kuna ju praegu inimesi valdadest vahet pidamata linna ja linnast valdadesse läheb. Niisama ei olnud mingisugust võimalust linnavolikogude ja vallavolikogude tegevuses vormilisest küljest niisuguseid lahkuminekuid leida mis kumbagi oleks sundinud erialusel konstrueerima. Samuti oli lugu võimupiirkonna äramääramisega. Kontrollides kohalikkude olude tundmaõppimisel tehtud tähelepanekuid välja maade omavalitsuse-seaduste abil, leiti näit. et Vene linnade ja semstvo seadused enamalt jaolt üksteist kordasid, Baieris on ühine kogukonnaseadus jne. Kõike seda tähele pannes tuldi lõppeks otsusele, et valla-, linna-, alevi- ja maakonnaseadused tulevad ühiseks

omavalitsuse-seaduseks kokku sulatada, mille tagajärg on suure hulga üleliigsete paragrahvide väljajäämine meie nii kui nii paragrahvidega ülikoormatud seadusandlusest. Kui kogukondade vahel lahkuminekuid on, siis võib need väheste erimääruste abil ühises seaduses ära tähendada.

Säherdune ühtlustamine ei meeldinud kõige pealt linna meestele, kes linnadeliidu kaudu omavalitsuse-komisjonile teatasid, et nemad erilist linna-seadust soovivad. Vahepeal on ka ühelt poolt linnade-alevite ja teiselt poolt maakondade liitude asutamine teatavat linna ja maa huvide vastolu vormiliselt konstateerinud, mis ühtlase omavalitsuse-seaduse saatuse peale oma mõju ei jäta avaldamata. Kuid huvide vastolul ei ole omavalitsuse korraldusega palju tegemist ja ei anna mingisuguseid mõistlikka argumente ühtlase Omavalitsuse-seaduse vastu.

Kõige raskem põhimõtteline küsimus Omavalitsuse-seaduse kokkuseadmisel on omavalitsuse-asutuste kompetentsi kindlaksmääramine, nii üldse kui üksikute omavalitsuse üksuste vahel (maakonna ja valla vahel).

Lääne-Euroopas ja Ameerikas tuntakse kahte kogukondade asjaajamise korralduse süsteemi: Inglis-Ameerika ja nõndanimetatud kontinentaalsüsteem.

Esimene süsteem seisab selles, et omavalitsuse-asutuste võimkond määratakse eriseadustega kindlaks ja nende seaduste piirides jäetakse nendele täieline vabadus tegutseda. Järevalve-asutused valvavad ainult selle järele, et seadusi täidetakse. Kontinentaalsüsteem annab kõrgematele ametiasutustele hoopis rohkem võimu: nad võivad mitte ainult omale alluvate asutuste seaduste täitmise järele valvata, vaid ka otstarbekohasuse seisukohalt nende tegevuse vahele segada. Kõige selle pärast on kontinentaalsüsteemi

juures omavalitsuse-asutuste kompetents seaduste läbi vähem punktipealselt kindlaks määratud ja näib selle tõttu Inglis-Ameerika omast tihti koguni laiem olevat. Seda avarust kasutavad iseenesest mõista järevalve-asutused, kes otstarbekohasuse ettekäändel tihtipeale poliitiliselt värvitud valitsemise-põhimõtteid läbi viivad. Sellepärast on Inglis-Ameerika omavalitsuse-korraldust demokraatlikkudes maa-des eeskujuliseks hakatud pidama, kuna kontinentaalsüsteem Saksamaal oma täiuse tipule on viidud. Prantsuse omavalitsus on asjatundjate imestuse osaliseks saanud, kes leiavad, et Prantsusmaal tööpooldest omavalitsust ei olegi, nii suurel määral on omavalitsuse-asutuste tegevus ametnikkude, peajasjalikult prefekti mõju all.

Asutava Kogu omavalitsuse-komisjon valis Eesti omavalitsuse korralduse aluseks Inglis-Ameerika süsteemi, mis ka tegelikult meil praegu maksab. Tema vastu on aga reaktsioon tekkinud, osalt täiesti praktilistel põhjustel. Antud alustel töötavad omavalitsuse-asutused siis hästi, kui nende tegevuse kohta head ja täielikud seadused välja on antud ja nende seaduste käsitamiseks vilunud ametnikud olemas on. Kumbagi meil ei ole. Seadused on tihti peale väga puudulikud niihästi oma väljatöötuse kui ka mitmel alal täieliku puudumise tõttu. Arusaamatusi on iga sammu peal. Selge on, et niiviisi igas omavalitsuse-asutuse asjast isesugune arusaamine võib olla ja seega üle riigi, nii väike kui see on, omavalitsusline tegevus väga kirjut pilti pakub, iseäranis, kui arvesse võtta seaduste täitjate vähest ametioskuslist ettevalmistust.

Selle tõttu on esile kerkinud omavalitsuse-asutusi rohkem ülemuse kontrolli alla panna, omavalitsuse-asutuste tegevuse otsekoheste juhtimise mõttes.

Jättes selle juures täiesti kõrvale keskvalitsuse poliitiliste sihtide läbiviimise püüde, mis haritud maade kogemuste järele paratamata, tuleb peatama jääda küsimuse juures, kas keskvalitsuse poolt omavalitsuse-asutuste juhtimine ka ilma selleta küllalt soovitavaid tagajärgi annab.

Kõige pealt tuleb arvesse võtta, et ka meie kõrgemad ametnikud ja ametiasutused asjatundmisega liiga kiidelda ei saa ja sellepärast võimatu on eestkostmise-süsteemi harilisi puudusi kõrge hariduse ja ametioskuslise vilumuse abil kinni katta, nagu seda sakslased senini võisid. Ei parane omavalitsuse asjaajamises omavalitsuse-asutuste iseisvuse piiramisega sellepärast midagi. Hoopis selle vastu kiduneb eestkostmise tõttu meie riigis see väärtuslik kodanikkude omadus — isetegevus — mis meid riiklikule iseseisvusele on aidanud, väheneb ka kodanikuline distsipliin, oskus ennast ilma järevalveta seaduslikkuse piiris hoida. Jsetegevus ja distsipliin seaduslikkuse tähelepanemise mõttes on ühe ja sellesama nähtuse kaks külge.

Kõik need kaalumised harutati omavalitsuse-komisjonis läbi ja võeti nende kohta seisukoht ülemaltähendatud mõttes. Peale selle leiti veel, et omavalitsuse-asutuste tegevusala tuleks võimalikult lai määrata, et sellega rahva võõrdumist riiklusest ära hoida, mis bürokraatliku asjaajamise maksvusel paratamata. Omavalitsuse ülesanded tunnistati samasugusteks riiklisteks ülesanneteks, nagu seda on teiste ametiasutuste kaudu teostatavad ülesanded. See põhimõte võeti ka meie põhiseadusesse vastu.

Need on Asutava Kogu omavalitsuse-seaduse projekti tähtsamad põhimõttelised seisukohad.

B. Omavalitsuse-seaduse projekti tege- likud määrused.

1. Omavalitsuse üksused (kogukonnad) on kõne all olevas eelnõus, nagu juba üleval tähendatud, linn, vald, alev, maakond. Esimesed kolm üksust on territoriaalselt üksteisest eraldatud, sünnitavad nõndanimetatud algüksused, kuna maakond teise järgu omavalitsuse-üksus on, koosseisev tema alla arvatud valdadest ja alevitest. Kõik Vabariigi kodanikud kuuluvad vastavate kogukondade alla, väljaspool kogukonda ei või keegi olla.

Kogukondade territooriumi kindlaksmääramine sünnib eelnõu järele välja minnes 1917. a. 30. märtsi administratiiv-jaotusest, arvesse võttes hilisemaid piiride õiendusi, mis on sündinud harilikul alusel.

Edaspidised kogukondade maa-ala muutused sünnivad: maakonna-nõukogude (volikogude) korraldusel, kui asi puutub valdadesse ehk alevitesse ja Vabariigi valitsuse korraldusel, kui linnade ehk maakondade piiriõiendused küsimise all on.

2. Kogukonna elanikud ja liikmed. Asutava Kogu omavalitsuse-komisjon oli arvamisel, et ei ole mitte otstarbekohane iga ükskõik mis-sugusel alusel ja kui kauaks tahes kogukonna piiridesse elama asunud isikut kohe kogukonna liikmeks arvata ja teda kõigi kogukonna-liikme õigustega varustada, samuti temale kõik kogukonna-liikme kohused peale panna. Kogukonna-liikmel peaks kogukonnaga ikka mingi püsivam huviline side olema; niisama tuleks ette näha võimalused, et üks isik mitme kogukonna liige ei saaks olla. Nendest seisukohadest välja minnes jaotas komisjon kogukonna piirides asuvad isikud kogukonna elanikkudeks ja kogukonna liikmeteks.

Kogukonna elanikuks loetakse projekti järele iga isikut, kui ta kogukonna piiridesse seaduslikul alusel elama on asunud. Kogukonna liikmete nimekirja võetakse üles kõik Vabariigi kodanikud, kellel kogukonna piirides alaline elukoht.

Nagu sellest näha, läheb projekti järele elanik kogukonna liikmest õigusliselt järgmiselt lahku:

1. Kogukonna elanikuks saamisel ei ole tarvis mingisugust ametiasutuste kaastegevust;
2. Kogukonna elanikuks võivad olla väljamaalased;
3. Kogukonna elanik viibib ajutiselt kogukonna piirides.

Kogukonna liikmeks sellevastu saab:

1. Ainult Vabariigi kodanik;
2. Kui ta alaliseks kogukonna piiridesse elama on asunud ja
3. Kui ta ametikoha poolt kogukonna liikmena on registreeritud.

Tähtsama õigusena omab kogukonna liikmeks registreeritud kodanik kogukonna asjaajamisest osavõtmise, kõige pealt aktiivse ja passiivse valimisõiguse kaudu. Maksvate seaduste järele on säärase kogukonna-liikmeks olemisega veel ühenduses abi saamise õigus töövõimetuse korral. Perekonna-seaduse järele, mille määrused selles asjas projekti § 13 üles võetud, kogutakse isiku kohta käivad ametlikud teated alalise elukoha registreerimise asutusele. Kohustustest tuleb kõige pealt kanda kogukondlikud maksud, niipalju kui need isikuga ühenduses, niisama ka naturaalkohustused.

Kodaniku alaliseks elukohaks loetakse projekti § 8 järele see kogukond, kuhu ta oma ettevõtete, varanduse ehk teenistuse tõttu kauema aja asumise mõttega korteri on võtnud. Alaealiste alalised asukohad loetakse nende vanemate või kasvatajate elukoht.

Kogukonna elanikkude ja liikmete registreerimist toimetatakse projekti järele järgmiselt.

Kõik kogukonna piiridesse elama asunud isikud peavad kogukonna-valitsuses registreeritud olema. Siseministeeriumi poolt kindlaks määratud korra järele.

Kogukonna registreerimisraamatu põhjal seatakse kogukonna-avalitsuse poolt kokku kogukonna liikmete nimekiri, misjuures kogukonna-avalitsus enne kindlaks teeb, kas § 8 tähendatud nõuded alalise olukoha kohta on täidetud.

Kogukonna liikmete nimekirja ülesvõtmise korral tuuakse kodaniku perekonnakiri, nagu ülemal juba tähendatud, tema alalise elukoha registreerimisasutusesse ja teatatakse nimekirja ülesvõtmisest selle kogukonna valitsusele, mille nimekirjas kodanik seni olnud.

Kokku võttes on siis uus kogukonnast kogukonda üleminek järgmistele alustele seatud.

Mingisugust takistust kogukonnast väljaastumiseks ei ole. Ainult kogukonda sisse astudes tuleb kodanikul kogukonna-avalitsusele selgeks teha, et tema elukoht antud kogukonnas alaline on. Kogukondlik elanikkude nimekirjade pidamine on alale jäetud, paralleelselt registreerimisasutuse perekonna-kirjadega. Missugused teated kogukonna nimekirjas elaniku kohta peavad olema, ei ole projektis ette nähtud.

Omavalitsuse komisjonis oli kogukonna liikmete registreerimise ja nimekirjade pidamise üle palju vaidlusi. Arvan, et mõni kasulik detail nende vaidluste mõjul välja on jäänud. Kuhuigi peavad kodaniku kohta tarvilised teated koondatud olema, seda nõuab riiklik kui ka kodanikkude enese isiklik huvi.

3. Kogukondade õigusline seisukord ja võimkond. Projekti § 16 järele on Eesti Vabariigi kogukonnad juriidilised isikud. Peale selle on nendel avaliku õiguse alal iseseisva asjaajamise õigus.

Viimane märkus puudutab seda põhimõttelist seisukohta, mis ülevalpool Inglis-Ameerika süsteemiga ära on tähendatud. Sisuliselt on kogukondade võimkond üldjoontes projekti §§ 17 ja 18 ära tähendatud. Loetakse üles, mis alal omavalitsuse-asutused tegevad võivad olla. Iseenesest ei anna see üleslugemine muud, kui juhtnõore tulevale seadusandlusele omavalitsuse alal ja kohtutele ning muudele asutustele käepidet seisukoha võtmiseks vaidluse korral. Eriseaduste puudumise korral õigustab projektisse ülesvõetud kogukonna võimkonda kuuluvate asjade üleslugemine omavalitsuse-asutuse tegevuse algamist antud alal.

Omavalitsuse komisjonis tekitas omavalitsuse-asutuste võimkonna äärmääramise küsimus elavaid vaidlusi. Otsusele tulles, et omavalitsuse kompetentsi lõplikult kindlaks saab määrata ainult eriseaduste kaudu, kuna omavalitsuse-seaduses võimatu on kõike seda üksikasjaliselt normeerida, mis meie omavalitsuse võimupiirkonda saab kuuluma, otsustas komisjon siiski üldjoontes neid alasid projektis äratähen-dada. Osa omavalitsuse kompetentsist on kõne all olevas seaduse-eelnõus lõplikult kindlaks määratud, näit. omavalitsuse organide valimised, seadusliste määruste väljaandmise õigus jne., see on alad, mille üle vaidlust ei või olla, sest et nad omavalitsuse olemasolemist puudutavad.

4. Projektis on ette nähtud kogukondlikkude sihtühisuste asutamise võimalus, sihtühisustele omavalitsusliste volituste edasiandmise õigusega. Kui palju sihtühi-

sused kasu võivad saata, selle üle valitsevad sellekohases teaduslikus kirjanduses lahkarvamised. Projekti autoritel oli Preisi sellekohane seadus eeskujuks.

5. Kogukonna omavalitsuse orgaanid ja nende asjaajamise kord. Kõigil Eesti omavalitsuse üksustel on projekti järele kaks juhtivat orgaani: 1) kogukonna volikogu ja b) kogukonna valitsus.

Volikogu on antud kogukonna täieõigusline esitaja ja võib seaduste piirides kogukonna nimel kõiki otsuseid teha.

Kogukonnavalitsus sellevastu on täidesaatev orgaan ja töötab volikogu volitusel. Tema võimupiirkond määratakse kindlaks omavalitsuse seaduse ja volikogu otsuste läbi.

Nii projekti määrused. Tegelikus elus kujuneb asi aga alati nii, et kogukonna valitsus seaduste põhjal paljudes küsimustes iseseisvalt võib ja peab toimetama.

Projektis on kogukonna volikogu ja kogukonna valitsuse kodukord üksikasjaliselt ette nähtud. Omavalitsuse — komisjonis tehti selle kohta märkus, et kodukorra kindlaksmääramine õieti mitte Omavalitsuse-seaduse ülesanne ei ole. Selle peale vastati teiselt poolt, et kodukord selle vormilise aluse annab, mille põhjal järelevalve-asutused võivad, konstateerida, kas otsused seaduse päraselt tehtud ja kas mitte volikogu ja kogukonna valitsuse tahtmise võltsimist pole ette tulnud.

Kogukonna valitsuse eesotsas seisab projekti järele v a n e m: valla-, alevi-, linna ja maakonnavanem, kes harilikult ka kogukonna seaduslik esindaja on.

6. Eraldimäärused valdade kohta. Nende hulgas oleks nimetada:

Wald ei või vähem olla kui 2000-de elanikuga.

Wallavalitsus peab koos seisma vähemalt kolmest liikmest: vallavanem ja kaks abi.

Wallasekretäär valitakse kutseharidusega isikute hulgast.

Külavanemad on kohtade peal vallavalitsusele abiks ette nähtud.

Nagu toodud määrustest näha, puutuvad nad valla kui põlluharijate elanikkude kogukonna iseärasusi. Nad on õieti maksvatest seadustest üle võetud, tähelepanes nende alalist vajadust (valdade lahutamise tung on praegu haiglaselt suur, vallasekretääride kutsehariduslise tasapinna langemine peale 1917. a. on valdade asjaajamise paljudel juhtumistel korratusesse lasknud minna, valdade territooriumi laius nõuab rohkem vallaametnikka jne.)

Wallaseaduse erimääruste alla käivad projekti põhjal ka alevid.

7. Omavalitsuse järelevalve-seadus on üks tähtsamatest Omavalitsuse seaduse eelnõu osadest. Ta on samasel alusele rajatud, kui makssev ajutine järelevalve-seadus. Kuid on siiski paragraaf sisse võetud, mille järele vähemate ametieksituste eest ametnikkudele administratiivkaristusi peale võib panna. Ja mõnede tähtsamate asjade (laenude tegemine, kontsessioonide andmine jne.) kohta, mis projekti § 57 pp. 2—7 ette nähtud, on ka otstarbekohasuse järelevalve jäetud.

Selle seaduse juurde on märkusi tehtud, et peaks järelevalve-asutustele võimalus jäetama kogukonna volikogude otsustele *veto* peale panna ilma kohtuta ja vastavatele kogukonnavalitsustele õigus anda *veto* vastu administratiiv kohtus kaebust tõsta. Praegu on asi ümberpööratud. Ettepaneku järele oleks loota kohtute töö vähenemist.

* * *

Need on lühidalt kokkuvõetult Asutava Kogu omavalitsuse-komisjoni poolt kokkuseatud omavalitsuse-seaduse eel-

nõu tähtsamad määrused. Üksikasjaliseks harutuseks ei jätku ruumi. Asjast huvitatud asutused ja isikud peavad aga nende projekti osade kohta, millega nad nõus ei või olla, avalikult seisukohta võtma hakkama et Omavalituse seaduse väljaandmist surnud punktilt ära nihutada ja seaduseandjatele tarvilisi näpunäiteid anda.

Nagu artikli alguses juba tähendasin, ei ole seda senini keegi teinud.

J. Jaus.

Õiguste aduse oskussõnad.

Oskussõnade-komisjoni tööde jätkuna hakkavad ilmuma allpool tsiviilseadustikkudesse kuuluvad oskussõnad, mille soetamisel komisjon kõige pealt silmas on pidanud tsiviilõiguse materiaalsel, kaubandus-, vekslin- ning notar-seadustikku, seega väga suurt ala umbes 3000 sõnaga. Selle tööga loodab komisjon lõpule jõuda kuni märtsikuuni 1922. a., mille järele peale täiendavaid töid, mis peaaegjalikult administratiiv- ja riigiõiguse valda kuuluvad, komisjoni tööde viimane järk algab: kõikide oskussõnade lõplik läbitöötamine, valandamine ja kujustamine, millega ka juunikuuni lõpule loodetakse jõuda, mispeale siis suve jooksul kõik need materiaalsed nende lõppkujus sõnastikuna trükki toimetatakse, et nad sügisel 1922. aastal võiksid ilmuda, sest et nende sõnade järele nii tungiv tarvidus olemas.

On nii mitmelt poolt kannatamatute häält kuulda, kes ei jõua ära oodata, millal see sõnastik ilmub. Et arusaadav oleks, miks töö ise kiiremas korras edeneda ei saa ega tohigi, kui ta midagi väärt tahab olla, lubatagu mul mõne sõnaga lähemalt selle iseloomuga lugejaid tutvustada.

Enne sõnade harutamist komisjonis tulevad kõige pealt oskussõnad, mida tõlkida vaja, ise kindlaks mää-

rata, mille tarvis on vaja seadustikud, nende nimistud j. n. e. läbi vaadata. See ettevalmistav töö on üksikute komisjoni liikmete kohus. Kui sõnastik esialgselt käes, lähevad sõnad esimeseks lugemiseks komisjoni, kes soovitatavate sõnade kogu täiendab, kindustab ja esialgselt nende eestikeelse tähenduse ära määrab. On see töö tehtud, tulevad sõnad jälle kõik teisele lugemisele komisjonis, kus sõnad nüüd kavakindlalt uuesti läbi töötatakse. On ka see töö lõpul, lähevad sõnad veel kord komisjoni selle viimaseks lugemiseks, kus neile lõplik kuju antakse, nad trükivalmis seatakse ja tarviliste keeleliste märkustega varustatakse. Siis läheb töö trükki ja ilmub järk-järgult „Õiguses“ kõigile huvitatuile teadmiseks ja arvustuseks.

Kahjuks tuleb neid sooviavaldusi ja arvustuslisi märkusi liig vähe, mis töö komisjonis iseäranis raskeks ja vastutusrikkaks teeb. Sellepärast palun veel kord kõiki, kel meie juriidiline keel kallis, oma arvamiste avaldustega mitte tagasihoidlik olla, vaid neid teatada, mida rohkem, seda parem, et tööd, millel nii kaugeleulatav tähtsus meie praegusel keelemurrangu ajal, soovitatavale täiusele ja lõpule viia. Kõiki soove ja arvustusi palun endiselt aadressida komisjoni sekretärile, notar Kristelsteinile Tartus.

F. Karlson.

Tsiviilseadustiku oskussõnad.

A.

Аарангъ (аагапг, Кõнigsader) — voolusoon, jõejoom (-me)
абонентъ — tellija, abonent
абонировать — tellima
абсолютный — absoluut, ne
абсолютное большинство — absoluut — enamus, absoluutne enamus

- абстрактное обязательство — abstrakt = kohustus, abstraktne kohustus
- авансъ — ede (-me)¹⁾, avans; давать авансъ — edet andma
- авансировать (въ службѣ) — edema; способствовать авансированію — edetama
- аварія — havari, merevahing²⁾
- аварія большая (общая) — suur (üld-) havari
- аварія малая — väike havari
- аварія частная (простая) — eri- (liht-) havari
- аварія взаимнаго вреда — vastastik havari
- авизъ (увѣдомительное письмо) — ennetuskiri, aviis
- автентичный — iselik, autentne
- автентичность — iselikkus, autentsus
- авторъ — autor
- авторское право — autori-õigus
- агентъ — a(a)gent, asjur³⁾
- агентура — agentur, asjastu
- агнать — agnat (-ti)
- a dato (отъ сего числа) — a dato, andepäewast
- администрація конкурсная — konkursi valitsus
- адресъ — a(a)dress
- адресантъ — kirja, raha j. n. e. saatja
- адресать — kirja, raha j. n. e. saatja
- адресовать — (a)adressima
- азартная игра — õnnemäng, uhkmäng⁴⁾, hasartmäng
- азартъ — uhk (uhu), hasart
- аккредитивъ (кредитивъ) — kreditkiri
- аккредитовать — kreditkirja andma
- актъ (Urkunde) — akt (ürgkiri)
- актъ юридическій — juriidiline akt
- актъ о протестѣ — protesti akt
- актовая книга — aktiraamat
- актовая пошлина — aktilõiv
- активъ — aktiv
- активное требование — aktiv, -ne nõue
- активная векселеспособность — aktivne vekslivõime, veksliaandevõime
- акцептъ (принятіе векселя) — vastuvõte, aktsept
- акцептовать — vastu võtma
- акцептованный — vastuvõetud
- акцептантъ (приниматель) — vastuvõtja
- акція — ak(t)sia
- акціонерное общество, компанія — ak(t)siaselts
- акціонеръ — ak(t)sianik, aksionäär
- алименты — elatis
- алонжъ (allonge) — (veksli) jätk
- al-pari — väaristikku, al-pari
- alluvio — uhtmaa
- альтернативъ — embkumb (-mma)
- альтернативный — embkumbne
- альтернативно — embkumbsest, embkumba, embkummi
- амортирація — kustutamine, vananemine
- анатоцизмъ — anatotsism
- анонимное акціонерное общество — nimetu ak(t)siaselts
- антикреза (antihresis) — antikrees
- арбитражъ — arbitraash
- арбитражная сдѣлка — arbitraash-toiming
- аренда (Arende, Pacht) — rent
- арендовать — rentima
- арендное владѣніе, содержаніе — rendidamine
- арендодатель — renditaja, rendileandja
- арендаторъ — rentnik, rentija
- арендная плата — rent
- арендные деньги — rendiraha
- арендный срокъ — renditähhtaeg
- артель — artel
- артельщикъ — artelnik
- архивъ крѣпостной — kinnistusarhiiv
- ассигновка — maksukäsk
- ассигновать — maksukäsku andma, maksta käskima
- ассистентъ — assistent, kaasnik
- аукціонъ — oksjon
- аукціонистъ — oksija, oksjonipidaja

аукционировать — oksima, oksjonit
pidama

Б.

Бабка — vanaema
балконъ — rõdu, vää, tõra⁵)
баллотировка — salahäätamine, -tus
баллотировать — sala hääletama
банкъ — pank
банковое учреждение — panga-asutus
банковая операция — panga toimen-
dus, panga toimend
банковский билетъ — pangapilet
банкирь — pankur, pangapidaja
банкирская сдѣлка — pangatoiming
банкротство — pankrott, maksujõuetus
барышъ — kasu
барышникъ — parisnik
безбрачiе — abielutus, vallaspõli
безвозвратный — tagasisaadamatu
безвозмездный — tasuta
безвозмездность — tasuta
безгласность — avalikkusetus, kinni-
sus
безграмотность — kirjaoskamatus
безграмотный — kirjaoskamatu
безденежность — ainetus, rahatus
безденежный — ainetu, rahatu
бездѣтность — lapsitus, lastetus
бездѣтный бракъ — lapsitu, lastetu
abielu
бездѣтная вдова — lapsitu, lastetu
lesknaine
бездѣтный вдовецъ — lapsitu, las-
tetu leskmees
бездѣйствие — tegevusetus
безмездный — tasuta
безмолвность — vaiklikkus
безмолвно — vaiklikult
безмолвное условiе — vaiklik tingi-
mus
безмолвное согласiе — vaiklik kokku-
lere
безденежный (долгъ) — lootusetu
(võlg)
безнравственность — kõlblusetus
безнравственный — kõlblusetu

безопасность — (häda)ohutus
безопасный — (häda)ohutu
безотчетность — aruantamatus
безъ оборота на меня — minult mitte
nõutav tagasipõratamatu
безпамятство — meelemärkusetus
безпамятный — meelemärkusetu
безпечность — muretus
безпечный — muretu
безповоротность — põõratamatus
безповоротная надпись — põõratama-
tuse, mittedõutavuse päälkiri
безпрекословность — vastuvaielda-
matus
безпрекословно — vastuvaieldamatu
безпредметность — ainetus
безпредметный — ainetu
безсрочный — tähtajatu
безсрочность — tähtajatus
безтоварный (безденежный) вексель
ainetu veksel
безтѣлесный — kehatu
безумiе — hullumeelsus
безумный — hullumeelne
безумство — hullus
безусловность — tingimatus
безусловный — tingimatu
безхозяйная вещь (res nullius) —
peremehetu asi
безцѣльность — eesmärgitus, ots-
tarbetus
безцѣльный — eesmärgitu, otstarbetu
берегъ — kallas, rand
береговое право — kalda-, ranna-
õigus
билетъ — pilet
билетъ входный — pääsutäht
биржа — börse
биржа фондовая, торговая — fondi
kaubabörse
биржевой курсъ — börse kurs
„ нотариусъ — börse notar
биржевая сдѣлка — börse toiming
биржевая игра — börse mäng
биржевая цѣна — börse hind
биржевое собранiе — börsekogu
биржевой комитетъ — börsekomitee

биржевой маклеръ — börsemaakler,
börselahendaja
биться объ закладъ — kihla vedama
благоприобрѣтенное имущество —
iseomandatud vara
благоприобрѣтенная недвижимость —
iseomandatud, isevaratud kinnistu
благотворительный — heategev
бланкъ (вексельный) — (veksli) blank
бланковая надпись — blanko pealkiri
близнецы — kaksikud
близость родства — suguluse lähidus
близость степеней — astmete lähidus
близкий родственникъ — lähissugu-
lane
блокада — blokaad, plocking (ranna,
sadama j. n. e.) sulg, sulus
блокировать — blokkima, sulgema,
sulustama
блудодѣяние — sohielu, -tegu
бодмеря — bodmeri, merilaen
бодмерейное письмо — bodmeri-,
merilaenu-kiri
бодмерейный долгъ — bodmerivõlg,
merivõlg
бодмерейный кредиторъ — bodmeri-,
merivõlataja
бодмерейщикъ (бодмерейный креди-
торъ) — bodmerist
боковое родство — külissugulus
боковая линия — külisjoon
большинство голосовъ — häälte-ena-
mus, -enamik
bona fides — hea usk, hea tund (-nu)
bona fide — heas usus, heas tunnus
бракъ — abielu
брачный союзъ — abielu ühendus
брачное сожитие — abieluline ühis
бракоразводный процессъ — abielu-
lahutuse protsess
браковать — praakima
бракованный — praagitud
браковщикъ — praakur
брандмауеръ — tulemüür
братъ — vend
брутто — brutto, kogu-
будный день — äripäev

буквальность — tähttähesus
буквальный смыслъ — tähttähene
mõiste
буквальное значение — tähttähene
täendus
буквально — täht-tähelt
бумага на предъявителя — esitaja
paber
бухгалтеръ — raamatupidaja
бѣдность — vaesus
бѣдствие народное — rahva viletsus
бюро (контора) — büroo, talitus, kontor.

Keelelised seletused eelseisvate oskus- sõnade juurde.

1) e d e, e d e m e — kunstlik sünnitus
eesti juurtüvest, millest on arendatud sõnad:
esi, edis, edu, edasi, ette j. t. Sellest tü-
vest on tuletatud ka vastavad ajasõnad:
edema ja edetama.

2) v a h i n g — see ammune eesti sõna
tähendab vastumeelset, halba juhtumust.

3) a s j u r — sünnitatud sõnast asi sa-
mal kombel kui näit. kangur sõnast kangas.

4) u h k m ä n g — mängimine üksteise
uhul, s. o. üksteise tõttu.

5) r õ d u, v ä ä r, t õ r a — rõdu on
poollahtine katusega ehitus maja välisküljel
(Veranda), kuna katmata, lahtist seesugust
ehitust vääriks (Altan, Balkon); tõra on
hoone sisemusesse võlvidele või sammastele
ehitatud galerii, näit. kirikus (Empore),
teatris.

Tartu ülikooli õigusteadus- konna tegevusest 1921. a., I semester.

Õigusteaduskond algas oma tege-
vust jaanuaril 1920. a.; on seega
3 semestrit töötanud. Tema koosseis
oli läinud semestril: Professorid V.
v. SEELER, N. MAIM, J. TJUTRJU-
MOV, A. BJERRE, E. BERENDTS, A.
PIIP, J. FILIPPOV, dots. J. ULUOTS
ja ajutised õpetajad F. KORSKOV ja
A. MELNIKOV.

Õpejõududest on loenguid pidanud:
Dots. J. ULUOTS — 1) Õiguse üldõpetus ja 2) Rooma õiguse ajalugu.

Prof. N. MAIM — 1) Üleüldine riigiõpetus ja positiivne riigiõigus ja 2) administratiivne õigus.

Prof. J. TRJUTRUMOV — 1) tsiviilõigus ja protsess; 2) kaubanduslik õigus.

Prof. J. BJERRE — 1) Kriminaalõigus, 2) õiguse filosoofia ja 3) kriminaal psühholoogia.

Prof. E. BERENDTS — 1) Finantsõigus, 2) poliitiline ökonomia.

Prof. J. FILIPPOV — 1) Praktiline poliitiline ökonomia.

Õpetaja A. MELNIKOV — 1) Kriminaalprotsess.

Õpetaja F. KORSAKOV — 1) Rahvusvaheline õigus.

Seega on 15 õpeaine üle 1921. a. I. semesril loenguid peetud. Nendest õpeainetest kanti ette 4 Eesti keeles, 8 Vene keeles ja 3 Saksa keeles. Tuleval sügissemestril on veel ette nähtud loengud Rooma õiguse dogmas (prof. V. v. SEELER, kes kevadsemestril tema hilise Tartusse tuleku pärast ettelugemisi ei saanud pidada), statistikas, Eesti õiguse ajaloos.

Eksamid olid märtsi ja maikuul.

Eksamitele andsid end üles 377 üliõpilast, tegidksamid 282 üliõpilast.

Ülikooli kursuse lõpetasid:

August Ott (eestl.), Osvald Einer (eestl.), Arved Sanderson (sakl.), Ludwig Maydell (saksl.), Villem Jõuram (eestl.), Karl Meister (eestl.), Eriedrich Puusepp (eestl.), Augustin Müristaja (eestl.), Karl Saarmann (eestl.), Georg Maim (eestl.), Vassili Peterson (lätl.), Johannes Maddisson (eestl.), Heinrich Jõhvikas (eestl.) Anatol Hill (ingl.), Karl Kister (eestl.), Jaak Kotkas (eestl.), Otto Tief (eestl.).

Õigusteaduskonna poolt 1. dets. 1920. a. väljakuulutatud võistlusteedad auhindade saamiseks:

Kriminaalõiguses: „Über die Todesstrafe“ (Surmanuhtlusest);

Finantsõiguses: „Die Wertzuwachssteuer“ (Väärtuste juurdekasvu maks);

Tsiviilõiguses: „Об имущественных отношениях между супругами в связи с действующими по другим гражданским кодексам системами имущественных отношений между супругами“.

Võistlusteid võib kirjutada Eesti-, Vene ja Saksa keeles.

Kohtute tegevus.

Kas takistab administratiiv-kohtu otsus tsiviilkohtu-korras tsiviil-õigusliste vahetõrgete lahendamise küsimuste otsustamist?

Vastus eitav.

Administratiiv-kohtukorras on õigus kaevata kõigil isikuil, seltsidel, ühisustel ja omavalitsuse-asutustel, kui nende õiguslisi ehk varanduslisi huvisid administratiivseis asjus seadusevastaliselt on puudutatud (Adm. k. k. § 3 — R. T. nr. 10—1919). Kaebust võib tõsta kuu aja jooksul, arvatud sellest päevast, millal kaebust väljakutsuv määrus, korraldus ehk otsus avalikult teada anti, ehk kui ta teadaandmise ehk väljakuulutamise alla ei käinud, sellest päevast, millal määrus, korraldus, otsus, samuti ka tegevus, tegevusetus ehk hooletus kaebajale teatavaks sai (§ 9), kui seaduses eraldi ei ole teisi tähtaegu kaebuse andmiseks kindlaks määratud. Sellepeale vaatamata, kas on keegi, kellel seks õigus, administratiiv-kohtukorras kaebust tõstnud või mitte, jääb temale tsiviilkohtukorra tarvitamise õigus üleüldise igamise vältel lahtiseks, ja administra-

Kohtute

Tallinna-Haapsalu Rahukogu ringkonna kohtu-

Kohtu-uurija jaoskond	Oli 1. jaanuar. 1920. a. lõpetamata asju		Tuli juurde kuni 1. jaanuarini 1921. a.	
	Arest	Muid	Arest	Muid
Tall. tähts. asjade kohtu-uurija	63	40	28	65
" 1. jaoskonna " "	32	255	65	546
" 2. " " "	7	43	32	308
" 3. " " "	12	119	96	483
" 4. " " "	61	281	76	372
Harju maakonna 1. " " "	12	203	44	309
" 2. " " "	14	171	22	262
Lääne maakonna 1. " " "	14	85	29	154
" 2. " " "	30	170	19	133
X jaoskonna rahukohtunik kui kohtu-uurija	1	8	10	108
XI " " " " "	—	17	14	97
KOKKU:	246	1392	435	2837

Tartu-Võru Rahukogu ringkonna kohtu-

Kohtu-uurija jaoskond	Oli 1. jaanuar. 1920. a. lõpetamata asju		Tuli juurde kuni 1. jaanuarini 1921. a.	
	Arest	Muid	Arest	Muid
Tartu 1. jaoskonna kohtu-uurija	14	103	46	272
" 2. " " "	8	145	46	231
" 3. " " "	3	144	27	197
" 4. " " "	9	199	33	271
" 5. " " "	43	272	26	335
" 6. " " "	37	207	38	322
Võru 1. " " "	7	56	22	153
" 2. " " "	5	68	25	183
" 3. " " "	16	136	67	464
Valga linna ja maakonna " "	5	38	18	224
Tähtsamate asjade " "	12	16	10	32
KOKKU:	159	1384	358	2684

arvustik.

uurijate tegevuse aruanne 1920. a. kohta.

KOKKU		KÖIK KOKKU	Lõpetati 1. jaanuariks 1921. a.		Jäi lõpetama 1. jaanuariks 1921. a.		Kantselile jõudude arv	Tehtud väljasõidud koha peale	Tunnistajaid üle kuulatud	Märkused
Arest	Muid		Arest	Muid	Arest	Muid				
91	105	196	22	113	10	51	2	15	1360	
97	801	898	58	591	19	230	2	—	2305	
39	351	390	36	273	3	78	2	5	1582	
108	602	710	73	295	31	311	2	1	2318	
137	653	790	80	446	18	246	2	—	2389	
56	512	568	42	306	14	206	2	6	1667	
36	433	469	24	266	14	165	2	9	1633	
43	239	282	33	174	10	65	2	7	1740	
49	303	352	39	219	10	84	2	13	1806	
11	116	127	11	101	—	15	1	5	319	
14	114	128	13	91	1	23	—	8	790	
681	4229	4910	431	2875	130	1474	19	69	17909	

uurijate tegevuse aruanne 1920. a. kohta.

KOKKU		KÖIK KOKKU	Lõpetati 1. jaanuariks 1921. a.		Jäi lõpetama 1. jaanuariks 1921. a.		Kantselile jõudude arv	Tehtud väljasõidud koha peale	Tunnistajaid üle kuulatud	Märkused
Arest	Muid		Arest	Muid	Arest	Muid				
60	375	435	56	222	4	153	2	1	1425	
54	376	430	52	273	2	103	2	2	1977	
30	341	371	24	238	6	103	2	4	2438	
42	470	512	27	270	15	200	2	5	1412	
69	607	676	61	411	8	196	2	1	2183	
75	529	604	66	187	9	342	2	5	1785	
29	209	238	23	101	6	108	2	4	707	
30	251	281	26	177	4	74	2	9	796	
83	600	683	65	224	18	376	2	4	2139	
23	262	285	19	113	4	149	2	1	1383	
22	48	70	21	36	1	12	2	23	1298	
517	4068	4585	440	2252	77	1816	22	59	17543	

uurijate tegevuse aruanne 1920 a. kohta.

KOKKU		Kõik kokku	Lõpetatud 1. jaanuariks 1921. a.		Jäi lõpetamata asju 1. jaanuariks 1921. a.		Kantselei jõudude arv	Tehtud väljasõidud koha peale	Tunnistajaid üle kuulatud	Märkused
Arest	Muid		Arest	Muid	Arest	Muid				
118	743	861	76	242	42	501	2	4	1367	
61	405	466	35	201	26	204	1	5	809	
137	903	1040	113	440	24	463	3	22	3031	
60	457	517	49	316	11	141	2	3	750	
29	297	326	18	170	11	127	2	51	839	
405	2805	3210	291	1369	114	1436	10	85	6796	

kohtunikude tegevuse aruanne 1920 a. kohta.

Istungid a.		Lõpetati asju 1. jaanuariks 1921. a.					Jäi lõpetamata asju 1. jaanuariks 1921. a.					Oli korrald. koosolekuid	Nendel harutati küsimusi	Kantselei jõudude arv	Märkused
4 ¹ / ₄ a.	Kokku	Tsiviil	Kriminaal	Administr.	Hoiu	Kokku	Tsiviil	Kriminaal	Administr.	Hoiu	Kokku				
29	81	150	1117	3	8	1278	10	102	—	5	117	—	—	2	
31	84	148	714	2	8	872	—	4	—	2	6	—	—	2	
39	106	290	1549	—	—	1839	52	418	—	—	470	—	—	2	
55	162	289	2959	—	—	3248	213	435	—	—	648	—	—	3	
44	145	261	2168	2	27	2458	7	103	—	6	116	—	—	3	
62	170	280	1397	—	23	1705	13	55	—	9	77	—	—	2	
36	110	188	812	43	—	1043	5	30	—	3	38	—	—	2	
31	83	187	1161	18	8	1374	1	6	—	2	9	—	—	2	
17	70	215	1022	7	6	1250	105	210	1	12	328	—	—	2	
13	60	140	610	3	7	760	5	23	—	1	29	—	—	2	
37	126	171	671	13	—	855	11	23	—	—	34	—	—	2	
35	74	109	639	15	—	763	24	80	1	—	105	—	—	2	
429	1271	2428	14819	106	92	17445	446	1489	2	40	1977	—	—	26	

Viljandi-Pärnu Rahukogu ringkonna kohtu-

Kohtu-uurija jaoskond.						Oli 1. jaanuariks 1920. a. lõpetamata asju		Tuli juurde kuni 1. jaanuarini 1921. a.	
						Arest.	Muid	Arest.	Muid
Viljandi maakonna	1. jaoskonna	kohtu-uurija	.	.	.	5	105	49	521
"	"	2.	"	"	"	—	—	29	283
Pärnu	"	1.	"	"	"	8	172	34	395
"	"	2.	"	"	"	10	66	21	293
KOKKU . . .						23	343	133	1492

Tartu-Võru Rahukogu ringkonna r a h u k o h t u

Jaoskond	Oli 1. jaanuariks 1920. a. lõpetamata asju					Tuli juurde kuni 1. jaanuarini 1921. a.					Kõik kokku	Oli kohtu istun		
	Tsiivil	Kriminaal	Administ.	Holu	Kokku	Tsiivil	Kriminaal	Administ.	Holu	Kokku		1. 1/4 a.	2. 1/4 a.	3. 1/4 a.
I.	10	27	—	—	37	168	1873	1	18	2060	2097	18	21	16
II.	4	13	—	—	17	193	1541	—	17	1751	1768	14	18	19
III.	20	24	—	8	52	229	1126	6	24	1385	1437	18	15	13
IV.	25	116	2	—	143	325	969	27	11	1332	1475	21	15	16
V.	15	67	—	3	85	292	863	13	8	1176	1261	12	7	16
VI.	45	59	2	—	106	392	1318	33	8	1751	1857	9	19	13
VII.	27	134	2	5	168	366	1218	33	8	1625	1793	17	13	15
VIII.	12	11	1	—	24	234	608	4	1	847	871	21	28	22
IX.	4	10	—	1	15	217	675	7	—	899	914	22	29	25
X.	3	22	—	—	25	158	961	1	8	1128	1153	24	38	42
Petseri	14	44	—	2	60	361	1021	13	—	1395	1455	18	16	34
Valga	7	17	—	1	25	140	1151	7	9	1307	1332	31	33	26
Kokku:	186	544	7	20	757	3075	13324	145	112	16656	17413	225	252	257

uurijate tegevuse aruanne 1920. a. kohta.

KOKKU	Lõpetati 1. jaanuariks 1921. a.		Lõpetati 1. jaanuariks 1921. a.		jäl lõpetamata asju 1. jaanuariks 1921. a.		Kantsleijõudude arv	Tehtud väljasõidud koha peale	Tunnistajaid üle kuulatud	Märkused
	Arest.	Muid	Arest.	Muid	Arest.	Muid				
54	626	680	49	566	5	60	2	12	2880	
29	283	312	23	227	6	56	2	10	1324	
42	567	609	37	518	5	49	2	2	2407	
31	359	390	26	282	5	77	1	4	1410	
156	1835	1991	135	1593	21	242	7	28	8021	

n i k k u d e tegevuse aruanne 1920. a. kohta.

gid 1920. a.	Lõpetati asju 1. jaanuariks 1920				jäl lõpetamata asju 1. jaanuariks 1920. a.				Oh korraldat. koosolekuid	Nendel harutati küsimusi	Kantsleijõudude arv	Märkused	
	Kokku	Tsiviil	Kriminaal	Administ.	Hoiu	Kokku	Tsiviil	Kriminaal					Administ.
21	76	175	1900	1	18	2094	3	—	—	—	3	—	2
19	70	182	1528	—	17	1727	15	26	—	—	41	—	2
21	67	243	1148	5	32	1428	6	2	1	—	9	—	2
26	78	323	947	26	5	1301	27	138	3	6	174	—	2
38	73	304	919	13	11	1247	3	11	—	—	14	—	2
25	66	397	1244	35	8	1684	40	133	—	—	173	—	2
9	54	268	946	8	3	1225	125	406	27	10	568	—	3
17	88	242	615	4	—	861	4	4	1	1	10	—	1
19	95	212	681	6	1	900	9	4	1	—	14	—	1
36	140	158	975	1	7	1141	3	8	—	1	12	—	2
27	95	283	953	11	—	1247	92	112	2	2	208	—	2
73	163	147	1161	7	9	1324	—	7	—	1	8	—	2
331	1065	2934	13017	117	111	16179	327	851	35	21	1234	—	23

tiiv-kohtu otsus ei takista tsiviilkohtu korras tsiviil-õigusliste vahekordade lahendamise küsimuste otsustamist (R. Adm. t.*) nr. 83—1921).

Kes peab vaaseks jäänud isikute eest hoolt kandma?

Maksvate seaduste järele on iga kogukond kohustatud oma vaaseks jäänud liikmete eest hoolt kandma (V. Sead. Kogu XIII k. Hoolek. S. § 585). Tekib küsimus: keda tuleb kogukonna liikmeks lugeda? Praegu, kus kõik seisused ühes oma õigustega ja ees-õigustega ära kaotatud (R. T. nr. 129/130—1920. a. Sead. nr. 254) ja kuna teatava kogukonna hingekirjas olemine juba 1906. a. 5. okt. seaduse ilmutamisega (Соб. уз. и расп. нр. 6. X. 1906 nr. 237 ст. 1700) oma tähtsuse on kaotanud, tuleb teatava kogukonna liikmeks seda isikut ehk perekonnapaad lugeda, kes oma teenistuse, töö, ettevõtte pärast alaliselt kogukonna piirides elab ehk kellel seal liikumata varandust või kodune sisseseade on, see tähendab, et kogukonna liikmeks tuleb seda isikut lugeda, kellel kogukonna piirides alaline elukoht on. Nagu me näeme, on kogukonnal õigus ainult nende isikute käest maksusid nõuda, kellel kogukonnas alaline elukoht on (R. T. nr. 12/19—1920. Sead. nr. 83 § 9). Kui nüüd kogukond alalise elukoha printsiibi järele maksusid võib võtta, siis peab ta ka sama printsiibi põhjal vaaseks jäänud isikute eest hoolt kandma. Arusaadav, et kogukonna liikme ajutine väljaspool kogukonna piiri viibimine ei vabasta kogukonda hoolekande-kohustustest oma liikme vastu (R. Adm. t. nr. 344—1921. a.).

Kas Siseministeeriumi Omavalitsuse-asjade Peavalitsusel on õigus Linnavollkogu otsuste vastu protesti tõsta?

Vastus jaatav.

Järeilvalvet omavalitsuse-asutuste tegevuse seaduslikuse üle teostab Omavalitsuse aj. järeilvalve-seaduse § 3 põhjal (R. T. nr. 78—1919. a.) Siseminister — linna ja maakonna-omavalitsuste tegevuse üle isiklikult ehk oma esitajate kaudu ja alevi omavalitsuste tegevuse üle — maakonna-omavalitsuste kaudu; ehk küll Omavalitsuse-asjade Peavalitsuse asutamine ja temale järeilvalve edasiandmine ei ole Riigi Teatajas välja kuulutatud, aga nimetatud Peavalitsus kuulub Siseministeeriumi alla, on üks osakond sellest ministeeriumist ja tööjaotus üksikute jaoskondade vahel ministeeriumis, kuulub igatahes Siseministri võimkonda. Omavalitsuse-asjade Peavalitsus on Siseministeeriumi osakond ja kui niisugune toimetab Siseministri ülesandel ja tema peale võib ministeerium omavalitsuste tegevuse järeilvalvet panna aj. järeilvalve Seaduse § 3 põhjal (R. Adm. t. nr. 300—1921).

Kas tuleb Linnavolikogu koosolekutel ettepanekute hääletamisel erapooletuks jäävate volinikkude peale kui koosolekuilt äraolijate või sealviibijate peale vaadata?

Vastus: Kui koosolekuil viibijate peale.

Seaduse järele avatakse siis koosolek, kui määratud ajaks kvoorumist sünnitav arv volinikke on kokku tulnud. Päevakorras olevad küsimused otsustatakse kas absoluutse ehk kvalifitseeritud hääle-enamusega (Linna-sead. §§ 71 ja 72) ja muud hääletamisviisi ei ole Linnaseaduses ette nähtud. Hääletamisel olev küsimus otsustatakse jaatavalt, kui absoluutne ehk kvalifitseeritud enamus koosviibijatest volinikkudest oma hääled ettepaneku poolt on annud, vastasel korral kukub

*) Riigikohtu administratiiv osakonna toimetis.

ettepanek läbi. Kas osa koosviibivatest volinikkudest tegelikult hääletamisest osa võtab või mitte, sellel ei ole tähtsust, vaid see on tähtis, kas nõutav enamus on ettepaneku poolt või ei ole mitte. Näituseks: Koosolek on otsusevõimeline, kui 31 volinikku on kohal. Teatava ettepaneku poolt, mida absoluutse häälte-enamusega tuleb otsustada, hääletavad 15 volinikku, ettepaneku vastu hääletab üks volinik ja ülejäänud 15 volinikku jätavad oma hääled andmata, s. t. jäävad nõndanimetatud „erapooletuks“. — Tuleb tunnistada, et näituseks toodud juhusel hääletamisel olev ettepanek on tagasilükatud, sest ettepaneku poolt ei hääletanud nõutav arv koosviibijatest volinikkudest, s. o., vähemalt koosolijate arvust üle poole.

Järjekult, erapooletuks jäävad volinikud, olgugi et nad tegelikult hääletamisest osa ei võta, suurendavad siiski oma erapooletusega vastasrinna häälte arvu.

Nõnda siis näeme, et „erapooletud“ volinikud oma koosolekuil viibimisega sünnitavad kvoorumi ja et nende andmata hääled, liitudes vastasrinna häältega ühte, etendavad ettepanekute otsustamise juures samasugust osa, kui äraantud hääledki, mis pärast ei ole mingit alust „erapooletuid“ volinikke koosolekuilt äraolevateks lugeda.

Sellest kõigest järgneb, et iga täisõiguslist linnavolinikku, kui ta koosolekule on ilmunud, tuleb koosolekul viibijaks lugeda niikaua, kuni ta sealt ei ole lahkunud. (R. Adm. t. nr. 446 — 1921.)

Kas administratiivkohtu asjus kaebaja võib oma kaebuses avaldatud palvepunkti ära muuta?

Adm. K. K. § 10 p. 5 ütleb, et protestides ja kaebustes peab sisal-

duma „täpipealne äratähendamine, mis just protesteerija ehk kaebaja nõuab.“ See nõudmine vastab Tsiv. Kohtup. S. § 257 p. 6 nõuetele, mille järele peab palvepunktis ära üteldud olema, mille üle nimelt nõudja palub kohut otsust teha. Administratiivkohtu korras ei ole ära tähendatud, mis tuleb teha, kui kaebaja oma kaebuses avaldatud palvepunkti ära muudab, järjekult (Adm. K. K. § 44) tuleb Tsiviilkohtu pidamise Seaduse määruste järele käia. Viimase § 332 määrab, et oma nõudmist võib küll vähendada, aga keelatud on nõudmist suurendada, neid oluliselt muuta ehk uusi nõudmisi ette tuua, kui nad ei peaks otsekohe järgnema esialgselt avaldatud nõudmistest. Adm. K. K. § 21 annab kohtule õiguse oma otsuses asju puudutada, mida asjaosalised omis nõudmistes sugugi nimetanud ei ole, aga ainult „kui need asjad ettetoodud nõudmistega lahutamata on seotud.“ (R. Adm. t. nr. 579—1921.)

Kirjad toimetusele.

„Õiguse toimetusele Tartus.“

Palun austatud toimetust. „Õiguses“ järgmised read avaldada.

Viljandis 31. aug. 1921.

Kõige austusega K. Baars.

Tagasitaitmise kohta.

„Õiguse“ nr. 1 avaldatud kirjatükis „Tagasitaitmine“ jõuab hra J. Lõo kahele otsusele, millega mitte nõus ei saa olla.

Esiteks väidab autor, et tagasitaitmise nõue erakorras tuleb enne uut kohtuotsust avaldada ja et pärast kohtuotsust tagasitaitmine ainult nõudeteel võimalik on. Seda väidet ei ole aga kirjatükis millegagi põhjendatud. Ei ole mingit põhjust erakorras

tagasitaitmist ainult sellel korral lubada, kui palve enne kohtuotsuse tegemist avaldatud. Mispärast peaks kostjat sundima endise seisukorra jaluleseadmiseks uut protsessi ette võtma, kuna see erakorras palju hõlpsam on. Ja Vene Senat asus seisukohal, et tagasitaitmist erakorras ka pärast kohtuotsust võib nõuda. Seda kinnitab ta väga selgesti oma seletuses nr. 26 1882. aastal, milles erakorras tagasitaitmine isegi sellel juhtumisel õigeks tunnistati, kui tagasitaitmise nõudmine mitte alluvuse pärast kohtus ära lõpetati.

Teiseks väidab autor, et kohtuotsuse täitmine nõudja poolt ei ole lubamata teguviis, mis kostjale õigust võiks anda otsuse tühistamise puhul nõudja käest ka veel kantud kahjude eest tasu nõuda. Olgugi et kohtuotsuse täitmine mitte lubamata teguviis ei ole, siiski võib kostja nõudjalt kantud kahjude eest tasu nõuda. Sellekohaseid Vene Senati seletusi ei tunnista autor meie kohta maksvaks, sest et need seletused Vene Tsiviilõiguse peal põhjenevad, kuna autori arvates Balti tsiviilõiguses kahjutasu nõudmist sellel juhtumisel ei õigusta. Autori arvamise järele on ka selle paragrahvi alusel tõstetud kahjutasu nõudmise eeltingimiseks kahjusünnitaja lubamata seadusvastane tegevus, tema süü. See seletus ei vasta paragrahvi selgele tekstile. Selle paragrahvi põhjal on igaüks, kes oma tegevusega ehk tegevusetusega kahju sünnitab, kohustatud kahju tasuma. Sedasama põhimõtet kinnitab ka B. Tsiviilõiguse § 3440, mille järele iga kahju, mis mitte juhtumisi (случайно) ei ole sündinud, tasuda tuleb. Kahju, mis pärast tühjakstehtud kohtuotsuse täitmise läbi tehtud, ei ole mitte juhtumisi tekkinud, vaid nõudja tegevuse läbi, kes

kohtuotsuse täitmisele võttis, ja sellepärast vastutab nõudja tehtud kahjude eest.

K. Baars.

Järeldõna:

Hr. Baars'i märkuste peale oleks mul lühidalt järgmist vastata:

1. Et tagasitaitmine ainult uue nõude (искъ) põhjal võimalik on ja mitte enam erakorras (въ частномъ порядкѣ), nii pea kui kohus asja juba sisuliselt ära on otsustanud, toetakse Vene kohtute praktika peale. Algukses oli tõesti võimalik ka pärast sisulist otsust tagasitaitmist erakorras nõuda (Sen. otsus 1882— nr. 26). Pärast poole on Vene Senat sellest arvamisest loobunud ja oma otsustes 1902 a. nr. 60 ja 1909. a. nr. 32. teisele seisukohale asunud, et kohus erakorras ettetoodud tagasitaitmise palveid ainult kuni asja sisulise otsustamiseni võib vastuvõtta ja harutada. Lähem kommentaar nende otsuste kohta on leida Butovski artiklis: поворотъ исполненія по отмѣненному рѣшенію (Журн. Мин. Юст. 1911. a. nr. 5. lhk. 76 ja järgmised).

2. Ka teises küsimuses, süü momendi suhtes kahjutasu nõudmise puhul, ei saa hr. Baars'i arvamisega ühineda. Et B. Ts. O. järele kahjutasu ainult kostja süü korral nõuda võib, seda kinnitavad §§ 3284, 3285, 3438 ja teised. Peab arvama, et lakooniliselt lühike § 3440 ainult süü läbi tekkinud kahjusid käsib tasuda, sest muidu seisaks ta eelmistega lahutamata vastolus. Ka Balti Tsiviilõiguse kommentaator prof. Erdmann (System IV, lhk. 159) on arvamisel, et süü momenti (verschulden) kahjutasu nõudmise juures tõendada tuleb. —

J. Lõo.

Vastutav toimetaja — F. Karlson.

Väljaandja — Tartu Õigusteadlaste Selts.